

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede | nr. 4 – 2016

The logo for Norsk Forbund for Utviklingshemmede (nfu) is displayed in white lowercase letters on an orange square background.

NFU må avslutte bistandsarbeidet	2
13-åring får arbeidstrening	8
NFUs fylkesleder i Hedmark frifunnet	18
Overgrep mot «Sara» i Bærum	22
Halden kommune på ville veier	30

Fra generalsekretæren

Om landsmøtet i Samfunn for alle

NFUs landsmøte er over når denne utgaven av SFA kommer ut. Hvis du er forundret over at dette medlemsbladet ikke inneholder noe stoff om landsmøtet, har det sammenheng med en forglemmelse. Vi tenkte ikke på tidsaspektet med landsmøtet da utgivesplanen for SFA for 2016 ble satt opp.

Det skulle vi selvsagt ha gjort – og vi legger oss flate. Vi kan likevel ikke gjøre om på utgivesplanen, ettersom det er mange aktører som

forholder seg til den.

Det vil imidlertid bli lagt ut en del stoff på vår hjemmeside og facebook-side om landsmøtet. Vi lover til gjengjeld at SFA5-16 vil inneholde mye stoff om det som skjedde der.

Når dette leses er vi allerede inne i en ny og spennende landsmøteperiode. NFUs administrasjon ser fram til et godt samarbeid med det nye landsstyret!

Vibeke Seim-Haugen
Generalsekretær

NFU må avslutte bistandsarbeidet

AV: JENS PETTER GITLESEN

Bistandsarbeid, eller internasjonalt solidaritetsarbeid som vi ofte har kalt det, har vært en viktig del av NFU sitt arbeid siden 1981. Da fikk vi NRKs TV-aksjon sammen med Norges Handikapforbund, Norges Blindeforbund og Røde Kors. NFU, Norges Handikapforbund og Norges Blindeforbund etablerte Funksjonshemmedes bistandsstiftelse som senere ble til Atlas-alliansen.

Atlas-alliansen består i dag av 17 organisasjoner for mennesker med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom som jobber for å fremme rettighetene og bedre levekårene for funksjonshemmede i fattige land.

Selv om NFU er en svært liten organisasjon på bistandsfeltet med et årlig bistandsbudsjett på rundt 7 millioner kroner, er vi ifølge Inclusion International den største nasjonale organisasjonen som driver bistand dedikert til mennesker med utviklingshemning. Vår hovedsatsing har vært å bidra til etablering og styrking av interesseorganisasjoner. Få er så avhengig av myndigheter og rettigheter som dem. Samtidig er det vanskelig for en gruppe som utgjør 0,4% av verdens befolkning å bli hørt. I Norge sliter vi med denne problemstillingen hele tiden. I fattige land er forholdene langt verre. For å bli hørt, er organisering nødvendig.

NFU har nå prosjekter i Nepal, Zanzibar, Malawi og Zambia. I tillegg arbeider vi

for å støtte opp under den internasjonale paraplyorganisasjonen Inclusion Africa.

NFU har finansiert bistandsarbeidet dels gjennom tilskudd fra Norad, dels gjennom TV-aksjonene som vi ble tildelt i 1981, 1991 og 2002. Vi har benyttet rundt 100.000 - 450.000 kroner årlig av egne midler og har bidratt med frivillig innsats. De innsamlede midlene fra TV-aksjonen i 2002 er brukt opp. Norad betrakter alle bistandsyttere som innsamlingsorganisasjoner og krever 10 prosent egenandel. For NFU, vil kravene fra Norad medføre ca. 700 000 kroner ekstra i årlige utgifter. Samlet sett vil våre kostnader med bistandsarbeidet årlig ligge mellom 800 000 kroner og 1,4 millioner kroner. Når vi totalt sett har et budsjett på ca. 13 millioner kroner og i tillegg sliter for å gå i null, så sier det seg selv at vi må si takk for oss til våre partnere i verdens fattigste land.

Alle våre samarbeidspartnere er blitt varslet om at samarbeidet må avsluttes. Vi får håpe at våre samarbeidspartnere kan få hjelp fra andre, men utsiktene er ikke de beste. Mennesker med utviklingshemning har en tendens til å bli glemt av de store aktørene både innen bistand og nødhjelp. Mennesker med utviklingshemning har over alt en tendens til å bli marginalisert bort fra de marginaliserte.

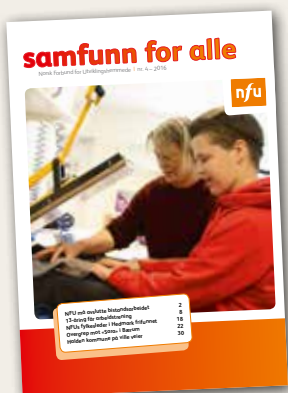
NFU har ikke noe ønske om å trekke seg fra bistandsfeltet. Det er vanskelig å se hvem som kan erstatte vår kompetanse.

Men i motsetning til organisasjoner som driver innsamling og inntektsgivende arbeid, så har NFU ikke økonomisk rygggrad til å fortsette arbeidet innenfor Norads definerte rammer. NFU har ikke midler til å bli en innsamlingsorganisasjon – og ikke bør vi bli en innsamlingsorganisasjon heller. Gjennom hele historien har mennesker med utviklingshemning vært henvist til avlat, veldedighet og andres godhet. Hvis en mener noe med rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne, så bør en holde seg for god til å oppfordre NFU til å bli en innsamlingsorganisasjon.

Uforståelige krav

Norads krav er uforståelige. I 2015 var Norges bistandsbudsjett på 34,5 milliarder kroner. Det aller meste av dette går gjennom FN, internasjonale organisasjoner og de store norske bistandsorganisasjonene som for eksempel Røde Kors og Norsk Folkehjelp. 7 millioner av bistandsbudsjettet var øremerket mennesker med utviklingshemning. Det vil si at snaut 0,02 prosent av midlene var rettet inn mot vår målgruppe.

Situasjonen har ingen vinnere. Bistandsbudsjettet blir verken større eller mindre av at NFU må trekke seg ut. De største taperne er våre samarbeidspartnere i verdens fattigste land som fra nyttår må greie seg selv, så godt som de kan.

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Fem utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
sfa@nfunorge.org
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFUorge

Annonseakvisitør: Salgs Forum AS
Tlf: 51 31 57 00/91 59 05 78
E-post: post@salgs-forum.no
Internett: www.salgs-forum.no

Forsidebilde: Rasmus (13) får arbeidstrening
ved Midtre Namdal Vekst. (Foto: Bitten
Munthe-Kaas)

Layout: Tina Jerstad, www.molte.no
Trykk: Gunnarshaug trykkeri

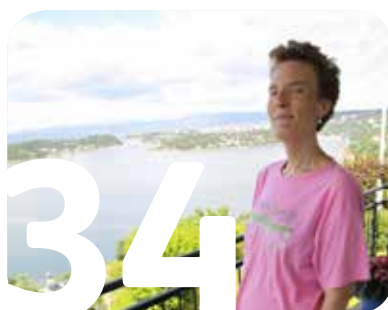
Utgivelse 5 – 2016
Kommer uke: 49

Frist for saker er: 25 okt.
Annonsefrist er: 4. nov.

- 4** Skoletilbudet til elever med utviklingshemning er en samling diskriminerende menneskerettighetsbrudd, skriver Jens Petter Gitlesen i sin leder.
- 8** Rasmus fra Namsos er blind og har utviklingshemning. Hans overgang fra barne- til ungdomsskolen har gått helt «etter boka». Allerede nå er 13-åringen i gang med arbeidstrening med tanke på senere yrkesvalg!
- 12** Vi presenterer et mellomstort lokallag i NFU. I Bømlo må de tillitsvalgte fortsatt stå på barrikadene i årene fremover.
- 15** Arrangørene av den årlige Morodalsfestivalen kan kvittere for nok et knall morsomt arrangement.
- 17** SFA har intervjuet professor Bjørn Henning Østenstad, lederen av det nyoppnevnte tvangslov-utvalget, der Jens Petter Gitlesen representerer NFU.
- 18** Lederen av NFU Hedmark fylkeslag, Torill Vagstad og hennes mann, Olav Brunstad, ble frifunnet for å ha «krenket freden» til en ung kvinne med utviklingshemning i Elverum.
- 20** SFA følger utviklingen i de fire såkalte «Hedmark-sakene».
- 22** Avsløringene om vold mot innbyggere med utviklingshemning i kommunale bofellesskap i Bærum har skapt frykt og fortvilelse. SFA har møtt foreldrene til «Sara». Datteren deres har også vært utsatt for det.
- 30** Styret i Halden Arbeid og Vekst utbetalte en bonus på 225 000 til toppledelsen i bedriften. Saken har vakt mediestorm og NFU Østfold regionlag har engasjert seg.
- 34** Caroline Blix gikk ned fra 145,9 til 68,9 kilo etter at hun flyttet fra en bydel der hun fikk mangelfull tjenestetilbud til en annen der hun ble møtt med respekt og fikk hjelp og støtte fra første dag
- 38** Deltakerne kunne velge mellom et myldrende aktivitetstilbud under NFUs organisasjonsleir

Leder s. 4 NFU-internasjonalt s. 28 SAFO s. 33 NFU-butikken s. 46

Skole, spesialskole eller oppdrageranstalt?

Integreringsloven kom i 1975. Spesialskolenes aktivitet og elever ble da en integrert del av grunnskolen. Spesiallærerne ble erstattet av spesialpedagoger og spesialundervisningen innført – i alle fall på papiret. De statlige spesialskolene ble likevel først nedlagt i 1992. Siden den gang har de hatt gode vekstvilkår.

I dag har myndigheten ingen oversikt over hvor mange spesialskoler eller spesialavdelinger som finnes. Det mangler også oversikt over antallet elever som er i spesialskolesystemet. Vi vet enda mye mindre om hvilke elever som sluses ut av normalskolen. Den manglende oversikten kan synes paradoksal. Skolene har aldri vært bedre kartlagt enn i dag. Elevene testes og måles mer enn noen gang. Utdanningsdirektoratets hovedaktivitet består i produksjon og innsamling av statistikker.

Den manglende oversikten over spesialskolene og elevene «som ikke passer inn» i den ordinære skolen, kan imidlertid være en fordel for myndighetene. Hendelser og utvikling som passerer under radaren, fanges ikke opp. Slik unngår myndighetene å sette i verk tiltak, sakene kommer ikke opp på politisk dagsorden og skolepolitikken kan fortsette på sine vante spor med fokus på hvordan Norge kan komme seirende ut av Pisa-mesterskapet.

I 2012 identifiserte tidsskriftet Utdanning 479 spesialskoler og spesialavdelinger med i overkant av 5 000 elever i Norge. I 1992, året da de statlige spesialskolene som nevnt ble nedlagt, gikk det rundt 2 200 elever i 143 spesialskoler. Hvordan situasjonen var for de ca. 5000 elevene i 2012 og er nå, vel fire år senere, vet ingen.

Elever med utviklingshemning inngår ikke i Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem (NKVS). De inngår ikke i karakterstatistikken. De deltar ikke i de nasjonale prøvene, i nasjonale eller internasjonale tester. Elevundersøkelse

er ikke tilrettelagt for dem. Mens tilsynsaktiviteten med skolen har økt kraftig for andre, har den avtatt mye mer for elever med utviklingshemning enn den har økt i resten av skolen.

Men vi vet litt. Forskerne Kari Bachmann, Peder Haug og Thomas Nordahl kom nylig med en rapport om kvaliteten i opplæringen til elever med utviklingshemning. De konkluderer med at «kvaliteten i opplæring-en for elever med utviklingshemning ikke ivaretas i tilstrekkelig grad innenfor verken inkludering eller deltakelse i fellesskapet, medvirkning i fellesskapet eller læringsutbytte.»

I 2014 var det tilsyn med det segregerte utdanningstilbudet i videregående skole i Rogaland. Rapporten avdekket at elever med utviklingshemning ble tatt inn på studieforberedende utdanningløp der skoledagen er en time kortere enn ved de 11 andre utdanningløpene. Tilsynsrapporten viste også at elevene ikke fikk det individuelt tilrettelagte utdanningstilbudet de har lovfestet rett til. De ble i stedet sluset inn på ikke-eksisterende utdanningløp som benevnes som «arbeidslivstrening» og «dagliglivstrening».

Nylig kom det en rapport fra et hendelsesbasert tilsyn ved Grannes ressurscenter i Sola kommune. Her ble det dokumentert at elevene ble krenket. Det ble avdekket utstrakt og ulovlig bruk av tvang og makt overfor elever med utviklingshemning. Fag- og timefordelingen ble ikke brukt. Opplæringen skjedde uavhengig av fagplanene. Fylkesmannen i Rogaland hadde problemer med å finne ut hvilken skole og hvilken klasse elevene tilhørte. Elevene hadde ikke kontaktlærere. Etter hva jeg forstår, var det knapt en grunnskolelærer involvert i opplæringen på ressurscenteret.

Historien har lært oss at mye ukultur kan utvikles i små og lukkede miljøer. Når alle nasjonale føringer forsvinner fra spesialundervisningen, snakker vi

ikke lenger om skole, men om det som i praksis fungerer som en oppdrageranstalt.

Det mest spesielle med skoletilbudet til elever med utviklingshemning i Rogaland fylkeskommune og også ved Grannes skole, er at skolene har vært underlagt et såpass grundig tilsyn. Det har jeg aldri sett andre steder.

Det er på tide at kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen kommer på banen. Det er i siste instans han som har ansvaret for å sikre at også elever med utviklingshemning skal inngå i våre nasjonale kvalitetssystemer for skolen.

26. august i år kom FN-komiteen som overvåker statenes etterlevelse av konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne med en veileder som blant annet handlet om artikkel 24 om krav til utdanning. Her slås det fast at... «Bare inkluderende opplæring kan gi både god utdanning og sosial utvikling for personer med nedsatt funksjonsevne, og en garanti for universalitet og ikke-diskriminering i retten til utdanning».

Våre skolemyndigheter bør lese veilederen. Skoletilbudet til elever med utviklingshemning er en samling diskriminerende menneskerettsbrudd.

JENS PETTER GITLESEN
FORBUNDSLEDER

Jens Petter Gitlesen

Fantastiske Solgården i Spania Sommerferie 2017

Solgården er et tradisjonsrikt feriested på Costa Blanca, mellom Alicante og Benidorm.
Deilige dager med sol, bad og mye moro. Møt nye venner i flotte omgivelser!
Opplev Solgården du også!

Ledsager-
rabatt!

En annerledes og morsom ferie!

Dette er inkludert i reisen til Solgården:

- Trygg og tilrettelagt ferieopplevelse med eget fly og helsepersonell som reiseledere
- Unik bagasjeservice. Direkte fra avreiseflyplass til ditt rom
- Helpensjon.
- 24 timers vakt med norsk helsepersonell
- Flotte tilbud om aktiviteter og utflukter

Enklere ferie kan du ikke få!

For mer informasjon og bestilling: www.solgarden.no

Tlf 24 14 66 60 (man - fre kl. 08.30 - 21.00) Følg oss på   RGF REGISTRERT

SOLGÅRDEN

trygghet, trivsel og glede

28 års innsats for Sound of Happiness

I løpet av årets Sound of Happiness-festival i Ravnedalen i Kristiansand nylig opptrådte musikere, vokalister i 22 ulike band og grupper på den store scenen.

Oppslutningen om den årlige Sound of Happiness-festivalen blir stadig større.

Emilie Gitlesen sammen med Ester Skreros – initiativtakeren til den årlige Sound of Happiness-festivalen.

Både værguder og musikere bidro til å løfte stemningen på årets festival.

TEKST OG FOTOS: JENS PETTER GITLESEN

Mangeårig NFU-tillitsvalgte og tidligere landsstyremedlem Ester Skreros startet det hele i 1988 – da hennes datter, Tone Lise, nærmet seg de voksnes rekker. Flere av hennes venner og jevnaldrende i nærmiljøet fra barneårene fikk nye interesser – og hun ble sittende en del alene hjemme og lytte til musikk.

Ester Skreros valgte å gjøre noe med det. Hun tok saken i egne hender og søkte Sons of Norway, en interesseorganisasjon for norsk-amerikanere, om midler til å etablere en aktivitet for musikkinteresserte med utviklingshemning. Etter å ha fått 10 500 kroner derfra, var neste skritt å mobilisere venner og kjente til å bake 50 kranssekaker som ble loddet ut. Med nye

10 000 kroner fra lotterisalget hadde hun 20 500 kroner. Dermed var grunnlaget lagt og Ester kunne kjøpe instrumenter og betale musikkinstruktør.

Festivaltittelen Sound of Happiness henspiller på all musikken og gleden som kom til uttrykk på de ukentlige øvingene. I desember 1988 gikk den første festivalen av stabelen. I dag deltar over 100 utøvere i aldersgruppen 11 – 65 år i kor og band i Sound of Happiness som nå omfatter både Kristiansand, Farsund og Lyngdal. Deltakerne er ute på betalte opptredener i gjennomsnitt en gang per uke, noe som gjør arrangørene i stand til å betale for instruktører og nok instrumenter til alle.

Ester Skreros hadde trolig ingen anelse

om hvor omfattende Sound of Happiness skulle bli da hun tok initiativet som skulle sikre datteren en meningsfylt fritid for 28 år siden. Moren er like aktiv i dag – som den gangen – og har ikke angret et sekund på tiden hun har lagt ned i dette musikktilbudet.

I en samtale med SFA gir Ester uttrykk for hvor mye mennesker med utviklingshemning har å bidra med. – Jeg har lært enormt av dem i løpet av disse årene. Alle mennesker har store ressurser. Det gjelder også de med utviklingshemning. Samfunnet trenger dem. Det trengs bare litt ekstra tid og midler for å legge til rette for at de skal kunne ta seg selv og ressursene sine i bruk, presiserer Ester Skreros.

Quality Care AS

opplevelse av mestring gjennom aktivitet for alle

CE

Alle HASE
sykler er
CE-merket

Topp poengsummer på
tester for funksjonalitet,
tilpasningsmuligheter
og kvalitet i Europa.

Våre sykler kan møte dine individuelle behov på en veldig god måte. Uansett hvilke begrensninger du opplever, kan vi tilpasse sykkelen til deg. Det er kun fantasien som setter grenser!

Quality Care AS - www.quality-care.no - 970 970 71 - vegamot 18, 7048 Trondheim

Overgang "etter boka"

-Jeg er svært glad for at Rasmus (13) fikk med så mange av de gamle klassekameratene sine fra Namsos barneskole over i den nye klassen på ungdomsskolen. Opplæringen og utprøvingen av hans ressurser og hva Rasmus kan bidra med i noen timer pr. uke på VTA-bedriften Midtre Namdal Vekst, blir i tillegg svært viktig med tanke på senere fremtidige oppgaver i arbeidslivet.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Det var moren til Rasmus, Tove Mentsen Ness, som i sin tid tok kontakt med ledelsen ved VTA-bedriften med spørsmål om hennes sønn, Rasmus Nes Kjørsvik, som er blind og har utviklingshemning, kunne bli utplassert i bedriften allerede fra start i 8. klasse – 13 år gammel.

I en samtale med SFA understreker Tove hvor viktig det er å tenke langsiktig i planleggingen av hvordan sønnen kan bidra i arbeidslivet som voksen. -Altfor mange elever med utviklingshemning avslutter sin skolegang uten å ha fått noe yrkesopplæring i skoleløpet. De blir tilgodesett med uførepensjon ved fylte atten og sluses deretter inn på et dagsenter der ender opp med tilfeldige oppgaver.

Jeg vet ennå ikke hva slags arbeid Rasmus får på VTA-bedriften. Foreløpig skal han få prøve seg på forskjellige typer

oppgaver for å finne fram til det han liker og kan mestre med den repetisjonen han trenger. Jeg er opptatt av at det han skal gjøre skal være med utgangspunkt i hans ressurser og være lystbetont. Rasmus klarer mye og er veldig positiv. Det er uansett viktig at denne kartleggingen starter tidlig slik at hans potensial blir utnyttet fullt ut.

Tilbakemeldingen

Tove ble svært glad for den umiddelbare og positive tilbakemeldingen hun fikk på sin henvendelse fra ledelsen ved Midtre Namdal Vekst. Da SFA var på besøk uka etter skolestart var Rasmus allerede i gang med å prøve seg blant annet på tekstiltrykk og makulering på det som etter hvert trolig blir hans fremtidige arbeidsplass.

På spørsmål om hvordan hun fikk ideen til at det måtte være mulig for Rasmus å bli utplassert i bedrift så tidlig i skoleløpet

Tove Mentsen Ness.

med sin sammensatte funksjonsnedsettelse, svarer Tove ganske enkelt: Tanken slo meg da klassekameratene på ungdomsskolen skulle ha arbeidslivsdag og at det måtte være mulig for Rasmus også.

Overgangen

Rasmus' overgang fra barneskolen til ungdomsskolen – som så og si ligger vegg i vegg – startet slik den skal og dermed helt «etter boka» – allerede for to år siden. Det har vært mange instanser inne i planleggingen underveis – der mor har spilt hovedrollen.

Da skoleklokka ringte inn for første gang for årets 8. klasse, var de fleste av de tekniske hjelpemidlene Rasmus trenger på plass og alt ellers tilrettelagt med tanke på hans behov. Møtet med de seks nye – og ikke minst gjensynet med de i alt 14 gamle klassekameratene fra barneskolen som han skal gå sammen med de neste tre årene også, bidro til at overgangen gikk så smertefritt som det er mulig å forvente. For Tove var dette spesielt viktig. - De gamle klassekameratene vet hvordan Rasmus skal ha det i ulike sammenhenger – og er vant til å bidra med sitt til det. De ser ham som en naturlig del av fellesskapet – der alle inkluderes uavhengig av hvem de er.

Rasmus sammen med bestevenn Håvard fra barneskolen og assistenten Monica Rasmussen. Her forevige i en musikktime.

En spennende utfordring

-Jeg har ikke vært kontaktlærer for en elev som er blind tidligere, men har hatt flere med andre funksjonsnedsettelser – deriblant utviklingshemning. Da planleggingen begynte for to år siden og jeg fikk forespørselen om å ta ansvaret for Rasmus, takket jeg med glede ja. Det er en spennende faglig utfordring som jeg vet også vil bidra til en videreutvikling av meg selv – på flere plan.

Selv om Rasmus' kontaktlærer på ungdomstrinnet, Trine Oksdøl, har både lærer og spesialpedagogutdanning, følte hun behov for både kurs og annen skoleing for å stå best mulig rustet til å ivareta Rasmus' behov på best mulig måte. Hun har blant annet tatt et lærerkurs og et 20 studiepoeng punktskriftkurs i regi av henholdsvis NTNU og Statped ved Tambartun kompetansesenter. - I forbindelse med planleggingsdagen før skolestart i høst kom det folk fra sistnevnte og informerte de ansatte på skolen om det å være blind. Vi fikk blant annet prøve oss med stokk, blindfold og lærte hvordan det er å være ledsager. Det ble i tillegg gitt informasjon om Rasmus' ulike utfordringer.

Trine legger vekt på besøkene hun hadde på Namsos barneskole i fjor – selv om hun ikke fikk det til så ofte som hun ønsket. Her deltok hun blant annet på arbeidsgruppemøtene med ansatte som hadde mest med sin fremtidige elev å gjøre – som et ledd i planleggingen av overgangen.

Samarbeidspartnerne

- Jeg ble svært glad da det ble bestemt at hans faste lærer, Joakim Furre, fra barneskolen skulle bli med Rasmus over til oss.

Det var både viktig for Rasmus å ha med en voksen han har et godt forhold til og føler seg trygg på og en fordel at det er en mann han nå har rundt seg i skolehverdagen. Det er blant annet lettvis når Rasmus er på den ukentlige svømmeundervisningen.

Joakim er dessuten en fin samarbeidspartner. Med unntak av de ca. tre timene pr. uke på bedriften, har vi lagt opp til at Rasmus ellers skal delta på full tid i klassen sammen med de andre og jobbe mest mulig med de samme fagene som dem. Han starter imidlertid en halv time før de andre hver dag og blir en time etter - en rettighet han har som blind i forhold til punktskrift og til treningen han blant annet trenger i mobility.

Besøk hos 7. klassingen

Trine besøkte også Rasmus i klassen før skolestart og fikk dermed et inntrykk av det gode grunnlaget som er lagt for den fine utviklingen hans både der – og på hjemmebane. - Mor Tove er samarbeidspartner fra a til å. Et godt samarbeid med foreldre spiller for øvrig uansett alltid en avgjørende rolle – uavhengig av en elevs forutsetninger, grad av funksjonsnedsettelse – og hvor mye tilrettelegging som skjer i skolens regi.

De ansatte på Tambartun har vært og er fortsatt til uvurderlig hjelp ikke bare i forhold til punktskrift – men også i forhold til den generelle opplæringen Rasmus skal ha i fag som for eksempel mobility og generell IKT.

Trine viser til at det skal være et nytt ansvarsgruppemøte med Tambartun i løpet av september. Antallet deltakere varierer – avhengig av hva som står på dagsorden på disse møtene – som det holdes to av i året. Det arrangeres basismøter i tillegg etter behov.

Tilgjengeligheten

På spørsmål om hvordan det er rent fysisk er lagt til rette på skolen for at Rasmus skal kunne finne fram på skolen mest mulig på egen hånd, svarer Trine at ansatte fra Tambartun laget en grundig rapport

Trine Oksdøl.

om hva som måtte gjøres for et år siden. Det er teknisk etat i kommunen som har hatt ansvaret for å tilrettelegge det som var nødvendig.

Det er for eksempel laget en rute han kan føle med stokken sin fra inngangen til skolen inn i skolegården. Han går deretter opp rampen, inn i oppgangen, opp trappe som også er markert og inn til klasserommet vårt i andre etasje. Ved siden av døren til toalettet utenfor klasserommet, er det festet et anheng han kan feste stokken i. Det samme er gjort bak pulten hans i klasserommet.

Fokus på muligheter

- I hvilken grad har dere tenkt Rasmus' hverdag på skolen i forhold til at ungdomsskoleelever flest gradvis får et fokus som snevres inn mer mot deres egne behov?

- Dette er selvsagt et tema vi har diskutert – også med mor – som naturlig nok er redd for at han etter hvert kommer til å bli mer ensom i klassen. Mitt utgangspunkt er uansett at Rasmus er en gutt som er blind. Jeg er mindre opptatt av hans utviklingshemning og begrensninger, og vil i stedet først og fremst ha fokus på utvikling, selvhjelpenhet, fremgang, ressurser og muligheter. Alle må få en ny sjanse – som betyr at Rasmus – i likhet med de andre – startet med blanke ark da jeg skulle bli kjent med klassen. I likhet med klassekameratene skal han utvikle seg fra å være en barneskolegutt til å bli mer selvstendig og selvhjelpen i de tre årene han skal gå her. Jeg kommer til å behandle både ham og de andre med det som utgangspunkt.

Det at Rasmus – med unntak av timene på bedriften – skal være sammen med

Joakim fulgte Rasmus over på ungdomsskolen

Allerede på vårparten - da Rasmus gikk i sjette klasse - ble jeg spurt om jeg ville overta som hans faste lærer fra og med syvende og deretter følge ham over på ungdomsskolen.

Det sier åttendeklassingens faste lærer, Joakim Furre til SFA. Planen pr. i dag er at han i første omgang skal fortsette i denne jobben de tre neste årene. Det kan også tenkes at han kommer til å bli med Rasmus over på videregående. Men det vil selvsagt avhenge av tilbakemeldingene fra fylkeskommunen når Rasmus kommer så langt og den neste overgangen skal planlegges.

Joakim hadde aldri undervist elever med funksjonsnedsettelse tidligere da han fikk forespørselen om hvorvidt han kunne være interessert i å overta ansvaret for Rasmus. - Min umiddelbare reaksjon var at det ville bli en spennende og lærerik utfordring.

Joakim er lærerutdannet. Da han hadde takket ja til å ta ansvar for Rasmus, ble

han sendt på kurs på Tambartun kompetansesenter for lærere som har elever som er avhengig av punktskrift. Grunnkurset ble avløst av et videregående – og Joakim har nå ingen problemer med å undervise Rasmus i denne lese- og skriveteknikken. Han fikk i tillegg en orientering om hvordan han skal forholde seg til Rasmus ulike utfordringer av hans tidligere kontaktlærer og assistent på Namsos barneskole i 7. klasse.

Joakim roser ellers de gamle klassekameratene fra barneskolen som Rasmus fortsatt går sammen med. - De kjenner ham godt og er utrolig flinke til inkludere ham i sin skolehverdag. Det er også fint å se hvor god og gjensidig kontakt det allerede er blitt mellom Rasmus og de nye elevene i klassen.

Rasmus og hans faste lærer Joakim Furre trives godt sammen.

Forts fra side 9.

Rasmus og bestefar, som følger 13-åringen inn i skolegården langs ruten som han kan følge med stokken sin.

klassekameratene stort sett hele skoletiden, vil bli til stor hjelp med tanke på graden av samvær og kontakt med dem. Rasmus er for øvrig usedvanlig likandes og sosial – som ikke er redd for hverken å ta ordet, stille spørsmål eller ta initiativ overfor jevnaldrende.

Vi bestemte derfor også tidlig hvilket klasserom som skulle brukes. Her sitter elevene sammen fire og fire i stedet for to sammen – også med tanke på å kompensere mest mulig for at de andre kan komme til å vokse litt fra Rasmus etter hvert. Han deltar selvsagt også i ordenselev-ordningen som de andre. Klassene veksler på å lage mat til salg i store-fri i kantinen. Rasmus er naturligvis en del av denne ordningen også.

Poenget med alt vi gjør her – er kort og godt at vi har elevene våre til låns i tre år. I denne tiden skal jeg som klassekontakt bidra med mitt til å gjøre «mine» til selvstendige unge mennesker. Også elever med en eller annen «hemning» skal greie seg mest mulig selv en gang – kanskje i egen leilighet med det tilsynet og tjenestene de trenger – og samtidig være minst mulig avhengige av hjelp. Vår jobb nå er å bidra til å få dem dit, understreker Trine Oksdøl.

Tilbudet til Rasmus – et pilot-prosjekt

-Vi har definert tilbudet til Rasmus i forbindelse med hans overgang fra barneskolen til ungdomsskolen og deretter til videregående som et pilot-prosjekt. Med sine 13 år er han den yngste eleven vi har hatt, og det skal bli svært interessant å få anledning til å følge ham helt til voksen alder.

Frode Hegle er daglig leder ved Midtre Namdal Vekst.

Rasmus prøver seg på makulering for første gang.

Daglig leder i VTA-bedriften Midtre Namdal Vekst, Frode Hegle, stilte seg umiddelbart positivt til henvendelsen fra Rasmus mor, Tove Mentsen Ness, da hun tok kontakt for å høre om det kunne etableres et tilbud til 13-åringen i bedriften.

Hegle viser til at MN Vekst jevnlig får henvendelser fra ulike skoler – fortrinnsvis videregående. Vi kartlegger elevenes arbeidsinnsats, hva de mestrer og trives best med i tillegg til at de får et innblikk i arbeidslivets spilleregler. Det fine med Rasmus – i tillegg til hans unge alder – at det også står et tverrfaglig team bak som følger opp andre sider ved hans utvikling.

De fleste andre ungdommene som får tilbud hos oss, er sendt fra NAV, gjennom ulike tiltak. Det beste er å få dem inn tidligere – slik at de for eksempel kan få muligheten til å nyte godt av lærekandidatordningen. Dermed får de en del-kompetanse i et yrke som de senere kan vise til hvis eller når de skal søke jobb enten på en VTA-bedrift eller i ordinært arbeidsliv. Det at Rasmus får være her de tre årene på ungdomsskolen, gjør at han trolig både vil

kunne nyte godt av lærekandidatordningen og ellers vil bli svært godt forberedt både på overgangene han etter hvert vil stå overfor på videregående skole og senere arbeidsliv.

-Hvem betaler hva for at Rasmus kan nyte godt av dette opplegget?

-Vi kommer ikke til å ta betalt for de ukentlige timene han er her, fordi tilbudet han får fra vår side som nevnt innledningsvis er definert som et pilotprosjekt, svarer Frode Hegle.

Casas Heddy

Kjenn varmen

Casas Heddy er åpent for alle. Vi ønsker velkommen til ny sesong i 2016 - 17. Utreise hver mandag i hele høst og vinter.

www.casasheddy.no
Tlf. 33 39 88 88

Trening, velvære og opplevelser i trygge, sosiale omgivelser
Lanzarote, Kanariøyene

Vi må fortsatt stå på barrikadene

- Vi har fingrene borti det meste i kommunen som har med innbyggerne med utviklingshemning å gjøre. Her går utviklingen av tiltak og tjenester tregt. Ingenting kommer av seg selv, og lokallaget må fortsatt stå på barrikadene i årene fremover.

I BØMLO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Det sier Per Einar Tveit som er leder for Bømlo lokallag i Hordaland. Lokallaget feiret sitt 40 års-jubileum i 2015 og har i dag 100 medlemmer. Som vil si et mellomstort lokallag i NFU-sammenheng.

SFA møtte styret i lokallaget – der ingen la skjul på at det kjempes kamper på vegne av medlemmene på alle livsområder.

Lokallagslederen sier det slik: - Vi må blant annet bryne oss på enkelte ansatte i kommunen – som har en misforstått klokkeetro på at de forstår og vet mer om hva mennesker med utviklingshemning har behov for enn vi som er deres pårørende og dermed kjenner dem best.

Tveits inntrykk er likevel at arbeidet i lokallaget er synlig og nyttig både for innbyggerne med utviklingshemning og deres pårørende. - Vi satses på å fange opp nye medlemmer så tidlig som mulig. Etableringen av en egen gruppe for småbarnsfamilier var et ledd i dette arbeidet. Arbeidet med å styrke likemannsarbeidet skaper også et godt fellesskap blant medlemmene våre.

Opplæring

På spørsmål om det er spesielle saker lokallaget har et særlig fokus på nå, svarer lokallagslederen at det kjempes med nebb og klør for å bedre opplæringstilbudet for elever med utviklingshemning på videregående skole. - Vår tanke er at det så tidlig som mulig må etableres kontakt med en bedrift på vegne av hver enkelt ungdom som så utplasseres der flere dager i uken mens de går på videregående. Det vil gi dem erfaring og kompetanse til å kunne jobbe fast på samme arbeidsplass når de har avsluttet sin skolegang. Dette krever samarbeid mellom videregående skole, Nav, kommunen og pårørende.

Nåværende styre i Bømlo lokallag. Fra venstre: Gro Anita Meling, Hallvard Paulsen (bak), leder Per Einar Tveit og John Grindheim. Svein Fylkesnes og Solveig Solheim var ikke til stede da bildet ble tatt.

Lokallagslederen presiserer at årene på videregående må brukes til utdanning mot en fremtidig arbeidsplass. -Dagens videregående skole – styrt av fylkeskommunen – har derimot ikke visjoner i det hele tatt om hva den enkelte skal få ut av tre, fire eller fem års skolegang. I dag brukes mye av tiden til kos og turer. Dette er trivelig nok – men gir ingen kompetanse med tanke på fremtidig arbeid. Jeg er samtidig klar over at dette er et nasjonalt problem – men det hjelper ikke elevene på Bømlo videregående skole. Slik det er nå, sluses de fleste elevene med utviklingshemning derfra og inn på det kommunale aktivitetstunet, og blir der.

Planarbeidet

Tveit viser samtidig til at NFU har fått to representanter med i et planprogram for kommunedelplanen for helse-sosialomsorg for årene 2015-25. -Medlemmene skal blant annet kvalitetssikre opplærings- og arbeidstilbudene for personer med utviklingshemning. Til tross for at vi som nevnt har problemer med å få gjennomslag for at dagens tilbud til elever med utviklingshemning er for dårlig og det aldri er blitt definert hva videregående opplæring for vår gruppe skal være, er det satt i gang en god prosess. Vi kommuniserer nå både med den videregående skolen, NAV, dagtilbudet, VTA-bedriften og det private næringsliv for å finne flere indivi-

duelle løsninger. Med god individuell tilrettelegging kan flere av våre ungdommer utplasseres i ordinært arbeidsliv – som for eksempel i butikk, til ulike oppgaver på kjøpesenteret, med bilvasking osv.

Hittil har det skortet på kreativiteten. Vi ser samtidig at det i kommunens ledelse er en gryende forståelse for at mange av våre ungdommer har god arbeidsevne og at de med god tilrettelegging både er arbeidsglade, svært plikt-opplyllende og kan gjøre en meget god jobb. Her er det likevel fortsatt en utbredt holdning om at det vil være en fordel å ha tilrettelagt arbeid og aktiviteter på dagtid for våre voksne med utviklingshemning under samme tak.

Skal være en base

På spørsmål om hvordan lokallaget forholder seg til dette, svarer Tveit at forutsetningen i så fall må være at de får arbeide med forskjellige oppgaver på ulike, atskilte avdelinger i samme bygning. - De ansatte kan i tillegg følge opp de som får

jobb i ulike bedrifter utenfor. En felles bygning må med andre ord fungere som en base for aktiviteter som foregår andre steder – som matkjøring til hjemmeboende gamle, eget utsalg av arbeidstakernes produkter, vedproduksjon – for å nevne noe. Vi jobber også for at kommunen skal ta tak i de mange ugjorte oppgavene som gjenstår når det gjelder tilbudet om støttekontakt i Bømlo.

- *Hva slags botilbud kan ungdommene med utviklingshemning i Bømlo forvente å få når de skal flytte hjemmefra?*

- Det bor i alt 38 voksne personer med utviklingshemning i Bømlo som får tilsyn av kommunen. I alt 25 av dem bor i egne leiligheter – organisert som private borettslag eller sameie i regi av pårørende. De resterende 13 er leietakere i kommunale bofellesskap.

Kommunen planlegger nå bygging av et nytt bofellesskap med åtte enheter der i alle fall fem ungdommer med utviklingshemning skal flytte inn. Jeg tror ikke alle de som trenger et sted å bo kommer til

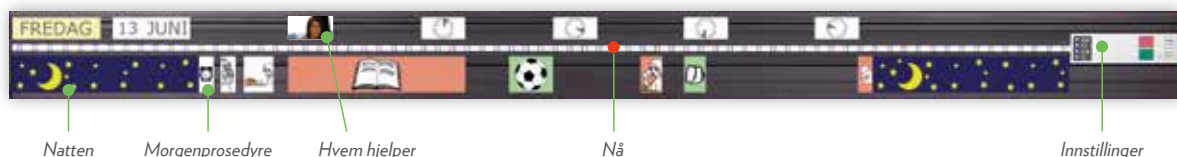
Petter Tveit (22) er den eneste unge voksne med utviklingshemning som har ordinært arbeid i Bømlo. Han jobber på Kiwi og er her forevige ved flaske-sorteringen.

å gå for en slik kommunal løsning. I så fall blir det gjerne løsninger i egen regi i stedet – for eksempel i form av private borettslag.

OVERSIKT I HVERDAGEN

COGNITA KLOKKA gjør det lettere å forstå tid, og gir brukeren konkrete bilder på abstrakte tidsbegrep. Den er svært enkel å tilrettelegge, og gir bedre oversikt og kontroll over hverdagen. Kan søkes som personlig hjelpemiddel gjennom NAV.

COGNITA KLOKKA monteres på veggen og er 140 cm bred.

 COGNITA

Cognita utvikler og selger tidsriktige produkter som gir kognitiv støtte i hverdagen.

Tlf: 22 12 14 50
cognita.no

Rekrutteringen

På spørsmål om hvordan rekrutteringen av nye medlemmer til lokallaget fungerer, svarer Tveit at få er aktive og at de samme personene går igjen i styrevervene år etter år. - Småbarnsfamiliene får nå i hovedsak ivaretatt sine behov av kommunen. De har et godt sosialt fellesskap, lærer av hverandres erfaringer og får i dag et godt avlastningstilbud.

Foreldrene kommer først til NFU når barna blir eldre – og de har erfart at det rent sosialpolitiske ved vårt arbeid blir viktigere for dem. Mangelen på representanter til de ulike tillitsvervene har ved flere anledninger ført til at lokallaget har måttet begrense aktiviteten på grunn mangelen på kapasitet. Enkelte har gått igjen i de samme vervene i en årrekke. Lokallaget har i tillegg hittil jobbet forgjeves for at Bømlo kommune skal dekke tapt arbeidsfor tjeneste for møter i arbeidstiden – til tross for at brukermedvirkning for lengst er lovpålagt. Dette er imidlertid en sak vi ikke kommer til å gi oss på.

Oppslutningen om de årlige og etter hvert tradisjonsrike temamøtene våre for både medlemmer og ikke-medlemmer er derimot god. Her stiller både lokalpolitikere, kommunalt ansatte, pårørende og andre interesserte. Blant temaene som har vært oppe er alt fra behovet for livsstilsendringer, det gode liv med BPA, opplæringsloven, arbeidstidsordningen, fysisk tilrettelegging for aktivitet, alternativer til bruk av makt og tvang – for å nevne noe, sa Per Einar Tveit.

"The Jokers" i Bømlo

Medlemmene i rockegruppa "The Jokers" er en del av Dissimilis-nettverket. Musikerne er fantastiske ambassadører for Bømlo kommune med sine mange musikalske uttrykk. De har hatt mellom 70 og 80 opptredener og har fått kommunens kulturstipend.

(Foto: Jane Alfredden)

Lars Mæland

Frå omsorg til Likeverd

NFU Bømlo lokallag 40 år
Bokmaker forlag, 2014
ISBN 978-82-92983-23-2

(Illustrasjon på omslaget:
Eva Karin Larsen)

«Organisasjonen blir aldri overflødig. Det er, og har vore, ein kamp for likeverd. Viss ikkje nokon står i kampen, reverserer ting seg raskt».

(Else Berit Ingvaldsen, tidligere og mangeårige leder i NFU Bømlo lokallags 40 års-jubileumsbok «Frå omsorg til LIKEVERD»)

Imponerende jubileumsbok

I likhet med NFU Hordaland fylkeslag har NFU Bømlo lokallag slått på stortromma i forbindelse med feiringen av sine respektive 40 års-jubileer. Begge har utgitt bøker – skrevet av profesjonelle. Her formidles både tilbakeblikk på det som har skjedd – og ikke skjedd – i årene som har gått og tanker om nye mål og hvilke utfordringer som NFU står overfor i tiden fremover.

Bømlo-boka på over 100 sider er gjennomillustrert med bilder av de fleste innbyggerne med utviklingshemning i kommunen. Lokale ildsjeler som på ulike måter har bidratt i arbeidet med å legge til rette for den enkelte, forteller om utviklingen de har vært med på og bidratt til i tiden før, under og etter ansvarsreformen.

Kommunalsjef Kjell Magnar Mellesdal er også intervjuet, og henviser blant annet til det han omtaler som et gammelt ønske. Som handler om å tilrettelegge for arbeid og aktiviteter på dagtid for personer med utviklingshemning under samme tak. Hans tanker om kompetansedeling og dermed blant annet å organisere arbeidstiden til ansatte i bofellesskap og dagtilbud på nye må-

ter, er også blitt noe av det NFU Bømlo lokallag får bryne seg på nå.

Boka avsluttes med en oversikt over medlemmene i lokallagets styre fra start i 1974 til og med 2014. Dette kunne ha blitt en kjedelig oppramsing. Men med et kort sammendrag fra årsmeldinger over aktiviteter og viktige hendelser i tilknytning til styreperiodene, ble også dette et interessant kapittel om et lokallag som fortsatt går minst like spennede og utfordrende tiår i møte som de fire første.

De som vil kjøpe boka kan bruke følgende link til å handle den på nett:

libris.no/Butikker/Vikse-Libris/Fraa-omsorg-til-likeverd-NFU-Boemlo-Lokallag-40-aar

libris.no/Butikker/Vikse-Libris Sistnevnte er linken til lokalbutikken i Bømlo. Boka koster 295 kroner pluss porto.

Nok en knall morsom Morodalsfestival!

Ny publikumsrekord på årets Morodalsfestival med 1800 publikummere de to dagene, værguder som viste seg fra sin beste side, gode foredragsholdere, fantastiske artister og et entusiastisk publikum. Hva mer kan arrangørene ønske seg – når de i tillegg fikk 30 000 kroner attåt fra kulturetaten i Hedmark fylkeskommune!

I tillegg til full trøkk på scenen kunne de fremmøte se fotoutstilling, bli med på båttur, kjøre tur i gamle amerikanske biler, for å nevne noe. Her har man skjønt betydningen av omvendt integrering og at mennesker med utviklingshemning for eksempel er like glad i å gå på konserter for å høre sine idoler som andre – for å sitere NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen da han åpnet festivalen for drøye tre år siden.

Nok en gang: Tusen takk til arrangørene, artistene og ikke minst alle de frivillige hjelperne for et knall morsomt arrangement!

Ravi og co. Foto: Anne Albrethsen)

Et knippe jubelumsgjester.

På tur med Redningselskapet.

Stor oppslutning om 40-årsfeiring i Bergen

TEKST OG FOTO: JENS PETTER GITLESEN

Hovedmålsettingen for NFU Bergen lokallags feiring av sitt 40 års-jubileum utendørs på Hordamuseet i sommer bygget på ideen om omvendt integrering. Det resulterte i vel 150 påmeldte som fikk tilbud om en rekke aktiviteter, spennende leker og variert underholdning som alle kunne være med på.

Redningselskapet stilte med flere båter. Bergen Husflidslag hadde også morsomme aktivitetstilbud for alle. Med hjelp fra NFU sentralt sendte arrangørene personlig invitasjon i forkant til en lang rekke NFUere i

Bergens omegn-kommuner. Og de kom – fra blant annet Lindås, Fitjar, Fjell, Osterøy og Bømlo.

Bakgrunnen for den store oppslutningen er trolig at NFU Bergen lokallag både har vært en konstruktiv og viktig inspirator for opprettelse av lokallag også i andre kommuner i Hordaland. Lokallaget har fått god pressedekning i kjølvannet av sitt arbeid med enkeltsaker. Både nåværende og tidligere tillitsvalgte kan dessuten se tilbake på års iherdig og konstruktivt arbeid for påvirke

beslutninger slik at Bergen skal være en god kommune også for mennesker med utviklingshemning. Lokallagets arbeid med å sikre inkludering i skole, arbeidsliv, fritid og kulturliv har også satt mange spor – på samme måte som innsatsen for å gi voksne med utviklingshemning egne hjem med bistand av høy faglig kvalitet.

Arrangørene fikk tilskudd til jubileumsfeiringen fra sponsorer som for eksempel Bergen kommune, Rieberfondene og Sparebanken Vest.

Ny dom bekrefter at avlastere og støttekontakter er arbeidstakere

Høyesterett har nylig behandlet nok en prinsipielt viktig sak om arbeidsvilkårene for avlastere. Dommen bekrefter at en avlaster ikke er oppdragstaker, men arbeidstaker. I denne nye dommen sier Høyesterett også at det ikke er grunn til å vurdere støttekontakter på noen annen måte.

AV: ADVOKAT PETTER KRAMÅS

Høyesterett avsa 23. juni i år dom i en sak anlagt mot Ålesund kommune – HR-2016-1366-A.

Bakgrunn for saken var at det i 2013 ble fremsatt et krav mot Ålesund kommune om feriepenge og etterbetaling av feriepenge. Kravet var basert på at det måtte anses å foreligge et arbeidstakerforhold. Da kravet ble avvist, ble det tatt ut stevning.

Sunnmøre tingrett avsa 10. februar 2015 dom for at det forelå ansettelsesforhold og rett til feriepenge. Kommunen anket dommen, men 22. oktober 2015 forkastet Frostating lagmannsrett anken. Etter ny anke fra Ålesund kommune ble saken behandlet i Høyesterett i juni 2016. Også denne gang ble anken forkastet.

Dermed blir tingrettens resultat stående: Avlaster og støttekontakt er å anse som arbeidstaker, og har blant annet krav på feriepenge.

Arbeidstaker – prinsipiell avklaring

Vi har tidligere omtalt den såkalte "avlasterdommen" fra 20. mars 2013. i utgave 3 av Samfunn for alle samme år. I denne dommen fastslo Høyesterett at avlasteren var å anse som arbeidstaker i kommunen, med tilhørende rettigheter når det gjelder lønn, feriepenge og sykepenger – og ikke oppdragstaker uten slike rettigheter. Sivilombudsmannen hadde da i en uttalelse fra 24. august 2012 lagt til grunn at støttekontakter var å regne som arbeidstakere.

Vi påpekte den gang at dette kunne være viktige bidrag til å sikre bedre rekruttering av avlastere og støttekontakter, og på den måten også sikre oppfyllelse av vedtak om slike tjenester.

Den kommunale viljen til å følge opp Høyesteretts og Sivilombudsmannens vurderinger har imidlertid vist seg å være sterkt varierende. Særlig har mange kommuner vegret seg for å følge Sivilombudsmannens vurderinger om støttekontakter.

Når det nå foreligger nok en høyes-

terettsdom, som denne gang omfatter både avlastere og støttekontakter, bør diskusjonen om hva som er gjeldende rett legges til side til fordel for et fokus på å ivareta disse arbeidstakernes rettigheter. Ålesund kommune har lagt til rette for en prinsipp sak, og nå er prinsippene avklart.

Hvilke momenter legger Høyesterett vekt på?

I sin vurdering av om hvorvidt avlaster og støttekontakt i denne saken er å anse som arbeidstaker, har Høyesterett blant annet lagt vekt på følgende:

- Oppdraget er av personlig art og kan ikke overlates til andre.
- Det foreligger plikt til å underordne seg kommunens ledelse og kontroll, og til å etterkomme eventuelle pålegg – selv om det er stor grad av brukerstyring.
- Om noe av arbeidet skjer i avlasters eller støttekontaktens hjem, er ikke avgjørende.
- Det er kommunen som er ansvarlig for arbeidsresultatet ved at tjenesten blir levert.
- Det er gjort en samlet vurdering, der disse momentene har vært sentrale.

Ingen relevant forskjell på avlaster og støttekontakt

Høyesterett presiserer at "det ville være kunstig å foreta en arbeidsrettslig differensiering" mellom de ulike tjenestene som til sammen utgjør et helhetlig og sterkt brukerstyrt tjenestetilbud.

"Tett opp til frivillighet" – hva mener KS med det?

KS har som partshjelper for Ålesund kommune anført at "arbeidet ligger tett opp til frivillighetsarbeid" – "i hvert fall for støttekontaktens vedkommende."

Til dette må en kunne bemerke at det er en vesentlig forskjell på frivillighetsarbeid på den ene side og kommunale tjenester i form av avlastning og støtte-

kontakt på den annen.

Den holdningen KS her gir uttrykk for, forklarer kanskje hvorfor mange kommuner ikke akkurat overbetaler sine støttekontakter og avlastere, og ofte heller ikke gjør rare innsatsen for å rekruttere.

Fra lovgivers side er retten til nødvendige omsorgstjenester – herunder støttekontakt og avlastning – lovregulert og rettighetsfestet nettopp for å sikre at behov som ikke dekkes på annen måte, skal dekkes gjennom formaliserte kommunale tjenester. Har man behov for slik bistand, skal ikke andres godhet eller frivillighet være avgjørende for om man får bistanden. Det er derfor gitt rettskrav på tjenester. Da må kommunene følge opp sin plikt til å sørge for nødvendige tjenester, også ved å tilby arbeidsvilkår som bidrar til å sikre rekruttering til disse viktige oppgavene.

Mange som trenger avlastning og støttekontakt erfarer at dersom de ikke selv kan skaffe personer til å utføre omsorgsoppgavene, så blir det heller ingen tjenester. Kommunene påberoper seg rekrutteringsproblemer, samtidig som de nærmest tilbyr knapper og glansbilder som godtgjørelse og ingen rettigheter ved sykdom eller i form av feriepenge.

Det er ikke heldig om KS støtter opp under en oppfatning om at dette egentlig handler om frivillighet og ikke lovregulerte tjenester som også pålegger kommunen plikter.

Jeg tillater meg å gi uttrykk for det syn at KS her, i sin iver etter å prosedere poenger i denne aktuelle saken, kan ha kommet i skade for å gå seg vill og miste tjenestemottakernes rettigheter helt av syne.

Advokat Petter Kramås

Tvangslov-utvalget har startet sitt arbeid

SFA har stilt lederen av tvangslov-utvalget, professor Bjørn Henning Østenstad ved juridisk fakultet, Universitetet i Bergen, en del spørsmål om utvalgets arbeid – som han har valgt å besvare skriftlig.

Bjørn Henning
Østenstad.

SFA: Dagens tvangslovgivning overfor mennesker med utviklingshemning er tett knyttet opp mot jurister som Petter Kramås, Aslak Syse og Gro Hillestad Thune. Etter at tvangslovgivningen fant sin form i sosialtjenestelovens kapittel 4a i 2004, har det imidlertid vært lite fokus på feltet. Nå kommer du – som leder av Tvangslov-utvalget. Fortell kort om egen bakgrunn og hvorfor du tror at du ble valgt til dette ledervervet.

BØ: Jeg har jobbet med bruk av tvang som juridisk og etisk problem over lang tid. Først og fremst ved Det juridiske fakultet i Bergen, men også et par år hos Fylkesmannen i Hordaland der jeg deltok i forvaltningen av det tidligere kapittel 6A. Videre har jeg vært leder av en kontrollkommisjon innen psykisk helsevern. I dag er jeg professor ved Det juridiske fakultet i Bergen med forvaltningsrett, helserett og menneskerettigheter som interesefelt.

SFA: Representerer du noe nytt i forhold til juristene som aktiviserte seg på feltet i tidligere?

BØ: Jeg har vært aktiv i debatten om tvang overfor utviklingshemmede, parallelt med de profilerte personene du nevner, og har etablert en selvstendig plattform i den forbindelse, sist med min doktoravhandling fra 2009 (bokutgave fra 2011) om tvang overfor utviklingshemmede og demente. Jeg har vært opptatt av menneskerettsaspektet, ikke minst nyansene. Her er det ingen enkle svar.

SFA: Ifølge NFUs forbundsleder og medlem av utvalget, Jens Petter Gitlesen, må dagens lovverk forstås i en historisk sammenheng. Betingelsene for lovverket er i stor grad endret, det samme er rammene rundt lovverket gjennom diskrimineringslovgivningen og FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. I tillegg virker det som om forståelsen av lovverket har endret seg over tid. Deler du disse synspunktene?

BØ: De særlige reglene om tvang overfor utviklingshemmede har helt klart sitt utspring i historiske forhold. Det tidligere kapittel kapittel 6A kom som en reaksjon på omfattende og uhjemlet bruk av tvang i omsorgen. Om begrunnelsen for reglene

i dag er svekket, er noe lovutvalget skal vurdere.

SFA: De norske tvangsreguleringene overfor mennesker med utviklingshemning er relativt unike i en internasjonal sammenheng. Regelverket har i liten grad vært debattert de siste ti årene. Det virker som om tvangsbestemmelsene i psykiatrien har vært langt mer i fokus, både nasjonalt og internasjonalt. Kan vurderingen av tvangslovverket overfor mennesker med utviklingshemning etter din oppfatning dra vekslers på og nytte av debatten og erfaringene fra debatten om tvangsbestemmelsene innen psykiatrien? I tilfelle – på hvilken måte?

BØ: Lovutvalget har blant annet fått i oppdrag å vurdere sammenhengen mellom ulike tvangsbestemmelser. Dette forutsetter en sammenstilling av regelverkene som i sin tur åpner for nye spørsmålsstillinger, også om dagens regler er godt nok begrunnet. Her vil erfaringene fra de ulike felt bli trukket inn, på like fot.

SFA: Flere av de tvangssakene som NFU ser som de mest urimelige, er skjedd som resultat av en kombinasjon av tvangslovgivningen og vergemålsloven. En fratar mennesker med utviklingshemning deres samtykkekompetanse og pårørende vergerollen, setter inn offentlig oppnevnte, faste verger som hverken kjenner eller taler den enkeltes sak og fatter deretter inngripende tvangstiltak. I hvilken grad bør utvalget også se på tilgrensende lovverk som vergemålsloven?

BØ: Utvalget må forholde seg til tilgrensende lovverk, men på hvilken måte må vi komme tilbake til. Jeg får for øvrig på trykk en lederartikkel i neste nummer av Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslig spørsmål (FAB, nr. 3/2016) som berører vergemålsloven som tvangslov.

SFA: Er du kjent med andre land som har en felles lovgivning for tvangsreguleringer under helselovgivningen?

BØ: Jeg er kjent med at det enkelte steder har vært syslet med tanker om dette i kjølvannet av CRPD, men ikke med konklusjonene.

SFA: Tror du det er mulig å utforme en slik felles lov?

BØ: Det er noe lovutvalget skal utrede

Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal foreslå modernisering av tvangsregelverket. Vi må fornye og forbedre regelverket for å få mindre og riktige bruk av tvang i helse- og omsorgstjenesten.

Det sa helse- og omsorgsminister Bent Høie da utvalget ble oppnevnt – der NFU er representert ved forbundsleder Jens Petter Gitlesen.

Bakgrunnen for oppnevningen av dette utvalget er at dagens bestemmelser om tvang er knyttet opp mot ulike diagnoser og ulike pasient- og brukergrupper. Det er spredt over fire ulike regelverk. Dette gjør reglene uoversiktlige for både pasienter og behandlere.

Regjeringen ønsker derfor en lovgivning som tar utgangspunkt i pasientens og brukerens behov ved å se på hvordan regelverket kan gjøres klarere og mer samordnet. Medlemmene skal for eksempel vurdere om all tvangsbruk skal reguleres i en felles lov, eller om det fortsatt bør være ulike regler for ulike grupper og diagnoser.

Utvalget hadde nylig sitt første møte og skal levere sin rapport 1. september 2018.

og konklusjonene skal ikke forskutteres. Det er likevel klart at et felles regelverk reiser store utfordringer både praktisk og prinsipielt. Blant annet kan felles regler gi et press i retning av mindre presise regler, som er rettssikkerhetsmessig problematisk. Samtidig gir CRPD økt styrke til likebehandlingstanken. Her er det viktige juridiske og etiske prinsipper som må avveies.

SFA: Tvangslovutvalget er bredt sammensatt og har 14 medlemmer. Er det en fordel med så mange og med så stor bredde – eller er risikoen at dere må – sitat Per Borten – bære sprikende staur?

BØ: Ulike oppfatninger vil det alltid være på et felt som dette. Vi har fått et svært krevende mandat, men jeg håper og tror på en god prosess der alle går inn i arbeidet med et åpent sinn.

Bakgrunnen for rettsaken

I august 2015 stod en fortvilet «Anne» med lettere utviklingshemning på trappen hos lederen i NFU Hedmark fylkeslag, Torill Vagstad og hennes mann, Olav Brunstad. Kvinnen ville ikke tilbake til bofellesskapet i Elverum etter en ferie hos sin mor og spurte om hun kunne få bo hos ekteparet i en kort periode. Etter i underkant syv uker hos ekteparet ble kvinnen mot sin vilje og med støtte fra politiet hentet på jobb og ført tilbake til bofellesskapet der hun siden har vært underlagt et omfattende tvangsregime. Vedtaket er siden blitt påklaget og er i skrivende stund til behandling i fylkesnemnda. Habiliteringstjenesten for voksne i Hedmark fratok 27-åringen hennes samtykkekompetanse i valg av bolig og det er bestemt at hun mot sin vilje skal bli boende i bofellesskapet.

Anmeldt

Påtalemyndigheten anklaget deretter ekteparet først feilaktig for frihetsberøvelse. Anmeldelsen ble siden endret til at de «ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd krenker en annens fred». Enden på visa ble at de fikk påtaleunntatelse med prøvetid på to år og dermed ble registrert i strafferegisteret som kriminelle.

Ekteparet gikk nylig rettens vei for å bli renvasket. Bistandsadvokaten ba om lukket rett, Lagmannsretten avslo. Bistandsadvokaten ga seg ikke og anket saken til Høyesterett. Der ble det vedtatt at saken av hensyn til offentlighetens interesse skulle gå for åpne dører i Sør-Østerdal tingrett – med unntak for vitner med lovpålagt taushetsplikt.

Hele denne surrealistiske historien har tidligere fått bred omtale i SFA5-15 og de tre første utgavene av medlemsbladet i 2016.

Glade for dommen, men...

Bakgrunn

Leder av NFU Hedmark fylkeslag, Torill Vagstad, og hennes mann Olav Brunstad fikk påtaleunntatelse for å ha «forstyrret kvinnens fred» etter at de lot «Anne», som har lettere utviklingshemning, bo hos seg i ca. syv uker sommeren 2015. Ekteparet anket og ble nylig frifunnet i Sør-Østerdal tingrett.

- Det er klart vi er glade for dommen som frikjenner oss på alle punkter. Vi forstod aldri at vi hadde gjort noe galt eller ulovlig. Dommen er jo en bekreftelse på det.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Selv om lederen av NFU Hedmark fylkeslag, Torill Vagstad, viser til at frifinnelsen fra påtaleunntatelsen omfatter henne og ektefellen Olav, vil hun ikke unnlate å nevne «Anne» som mye av rettsaken dreide seg om. - Det var absurd å høre hvordan hennes utviklingshemning ble gjort større og større av aktor, spesialpsykologen fra habiliteringstjenesten og vergemålsavdelingen etter hvert som rettsaken skred fram.

Torill viser samtidig til at selv om rettsaken i utgangspunktet ikke skulle handle om «Annes» samtykkekompetanse, ble den likevel et tema i dommen. - I aktors tiltalebeslutning – som hele rettssaken i realiteten hvilte på – ble det hevdet – og jeg siterer – at «Anne» har «psykisk utviklingshemning og således ikke er samtykkekompetent». Med en så grunnleggende uriktig feilkobling som utgangspunkt før rettssaken begynte, trakk både aktor og etter hvert også dommeren i sin dissens på dette punktet den fatale slutningen om sammenhengen mellom lettere utviklingshemning og manglende samtykkekompetanse.

Kafka-prosess

På spørsmål om hvordan det siste året har vært med først å bli fullstendig feilaktig tiltalt for å ha «bortført» «Anne» som deretter ble endret til at ekteparet hadde «forstyrret hennes fred» ved å la henne bo hos seg i ca. syv uker, svarer Torill: - Det er ingen overdrivelse å si at det har vært svært tungt og preget vår hverdag i stor grad. Vi har vært gjennom det jeg assosierer med en Kafka-prosess. Det som var bakgrunnen for og stod i anmeldelsen var ren løgn – en løgn som vi heller ikke fikk anledning til å forsvare oss i mot. Det gjorde godt å bli trodd av retten.

Med full frifinnelse fra påtaleunntatelsen har vi fått vår frihet tilbake og kan ta tilbake livet vårt. Det er samtidig vondt å vite at det omfattende tvangsregimet som «Anne» er utsatt for i bofellesskapet fortsetter – som om ingenting har hendt.

Det var først og fremst som tillitsvalgt jeg stilte opp for henne. Den helt utenkelige prosessen det førte til, var likevel ikke bare et angrep på meg og oss. Det var et angrep på NFU, alt vi er og alt vi står for, presiserer Torill Vagstad.

Torill Vagstad og Olav Brunstad foran fru Justitia, rettferdighetens gudinne.

Stor glede i NFU over frifinnelsen, men...

Det er selvsagt stor glede i NFU over at lederen av vårt fylkeslag i Hedmark, Torill Vagstad og hennes mann, Olav Brunstad, ble frifunnet fra den absurde tiltalebeslutningen om å ha «krenket kvinnens fred».

Juridisk rådgiver i NFU,
Hedvig Ekberg.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Juridisk rådgiver i NFU, Hedvig Ekberg, er godt fornøyd med rettens konklusjon om at hverken objektive eller subjektive vilkår var til stede for denne påstanden. Hun er heller ikke overrasket over at bistandsadvokaten ikke fikk gehør for sin påstand om at ekteparet skulle betale 25 000 kroner i erstatning til kvinnen som bodde hos dem i syv uker.

Ekberg har fulgt påtalemyndighetens prosess mot ekteparet i Elverum på nært hold fra start i denne etter hvert meget omtalte saken. Det er samtidig sider ved frifinnelsesdommen hun reagerer på.

Samtykkekompetansen

NFUs juridiske rådgiver er opptatt av at det stadig ble spørsmål ved om kvinnen med lettere utviklingshemning har samtykkekompetanse, noe også flere av de mange vitnene ble bedt om å uttale seg om i løpet av den tre dager lange rettssaken. - Her delte retten seg i et flertall og et mindretall. De to meddommerne mente at hun har evnen til å forstå konsekvensene av, reflektere rundt og dermed kan ta et valg om hvor hun ønsker å bo.

Dommeren derimot mente at det var blitt bevist at hun ikke kan anses som samtykkekompetent i spørsmålet om bosted. Hun forholdt seg dermed til aktors feilaktige påstand om at kvinnen i kraft av å være under vergemål før, under eller etter tidsrommet som angis i tiltalebeslutningen, mangler samtykkekompetanse og at det derfor er vergen som var rette myndighet til å ta dette valget. Dommeren henviser i tillegg til en legeerklæring og en uttalelse om samme tema av sjeffpsykolog Børge Holden i habiliteringstjenesten i Hedmark.

Ekberg fastslår at vergemålsloven skulle innebære en reform, blant annet ved at den enkeltes selvbestemmelse skulle styrkes. - Det burde innebære at det skal mye til for å si at en person ikke har samtykkekompetanse. Kvinnen har en «lettere utviklingshemning» noe som burde tilsi at hun selv kan velge bosted og ikke må bo i en bestemt boform. Dette er også fastslått i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Påstanden om at det er hennes vergesom skal avgjøre et så viktig spørsmål i livet hennes er helt feil.

Lege/psykolog-erklæringer

Et av hovedproblemene med dagens vergemålslov er at den åpner for at Fylkesmannen, ved å skaffe en lege/psykolog-erklæring, kan konkludere med at en person ikke har samtykkekompetanse til å foreta visse disposisjoner, og at deres avgjørelse ikke kan påklages.

Domstolens avgjørelse

Vi mener at denne bestemmelsen i loven ikke anvendes slik det var ment. Denne saken viser hvilke fatale konsekvenser det kan få. NFU vil derfor intensivere sitt arbeid slik at muligheten til å fatte slike avgjørelser må fjernes. Hvis det fortsatt skal være mulig å frata noen samtykkekompetanse, må dette overlates til domstolene. Kun på denne måten vil den enkeltes rettsikkerhet kunne ivaretas, presiserer Hedvig Ekberg.

Gode bøker for og om personer med utviklingshemning

Sjekk ut våre tolv populære lettlestbøkene for unge og voksne. De handler om å mestre hverdagen, flytte hjemmefra, få seg kjæreste, bestemme selv og mye mer. Vi har også bøker om å prate med små barn om vanskelige tanker og følelser. Om overgang fra barnehage til skole. Om inkludering. Om hva unge med utviklingshemning er opptatt av og hvordan vi kan få til gode samtaler. En stor arbeidsbok for ungdom og voksne om valg, identitet, følelser. Bøker om fysisk og psykisk helse. Og om å få et spesielt barn.

Du kan lese mer på vår [hjemmeside](http://skaugeforlag.no) (skaugeforlag.no) eller følge oss på [Facebook](https://www.facebook.com/skaugeforlag). Ønsker du smaksprøver legger vi jevnlig ut utdrag fra bøker og artikler av fagpersoner i vår [blogg](http://skaugeforlag.wordpress.com) (skaugeforlag.wordpress.com). Bøkene kan kjøpes i [nettbutikk](http://skaugeforlag.tictail.com) (skaugeforlag.tictail.com) eller ved faktura. Og ta gjerne kontakt med oss på e-post post@skaugeforlag.no eller på **41 10 57 23**.

SKAUGE
FORLAG

Utviklingen i Hedmark-sakene

Med unntak av rettssaken i Elverum nylig der lederen av NFU Hedmark fylkeslag og hennes ektefelle ble frikjent fra å ha «krenket Annes fred», går utviklingen sakte/står helt stille i de fire såkalte «Hedmark»-sakene som tidligere har fått grundig omtale i SFA5-15 og de tre første utgavene i 2016. Alle personene disse sakene handler om, er blitt fratatt samtykkekompetanse og tvinges til å forholde seg til en verge de ikke ønsker. Tre av dem lever under et omfattende tvangsregime. Den fjerde har begrenset råderett i eget liv.

«Anne i Elverum»

«Anne» i Elverum er fortsatt underlagt et omfattende tvangsregime som blant annet innebærer at hun overvåkes/fotfølges i døgnets våkne timer.

Fylkesmannens vedtak om å frata hennes mor rollen som 27-åringens nærmeste pårørende ble, som nevnt i forrige utgave av SFA, klaget inn for og avvist av Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Hedmark. Fylkesmannen begjærte deretter vedtaket omgjort, men nemnda stadfestet nylig sin beslutning.

«Annes» bistandsadvokat hos Fylkesmannen, Elisabeth Hveberg, ga seg ikke med dette. Hun anket vedtaket inn for Sør-Østerdal tingrett, som avviste saken. Dermed blir fylkesnemndas vedtak stående, og moren er igjen sin datters nærmeste pårørende.

«Karl i Kongsvinger»

Etter å ha ventet på svar fra Statens sivilrettslige forvaltning (SRF) i over et år, klaget NFUs juridiske rådgiver den manglende klagebehandlingen over oppnevningen av «Karls» nåværende verge inn for Sivilombudsmannen (SOM). Sistnevnte ba SRF om svar innen 10. juni. Sivilombudsmannen fikk svar og aksepterte SRFs begrunnelse for å bruke lang tid på å behandle saken. SRF har fortsatt ikke avgjort klagen, og Ekberg har derfor sendt ny henvendelse til SOM.

På spørsmål fra SFA om hvordan «Karl» har det i dag – etter snart 10 års botid i regi av omsorgskonsernet Aleris, svarer de utslitte foreldrene at konflikten om bosted og at de som foreldre er fratatt pårørende-rollen, dominerer «Karls» liv. -Det er ingen tvil om at han er i ferd med å trekke seg lenger og lenger inn i seg selv. Han er i ferd med å miste håpet om at han noen gang skal få lov til å flytte til kommunen som ønsker ham velkommen med egen bolig og BPA, sier 40-åringens foreldre.

De fikk nylig beskjed om at alle deres henvendelser skal gå direkte til regionledelsen i Aleris og ikke lenger til ledelsen der sønnen bor. «Karl» har i det siste fått lov til å dra på ukentlige besøk hjem uten at det har skapt diskusjoner. Foreldrene har samtidig fått vite at det har vært episoder med håndgemeng mellom «Karl» og enkelte ansatte – uten at de har fått melding om det.

«Else» i Stange

Da forrige utgave av SFA (3-16) gikk i trykken hadde foreldrene til «Else» i Stange fått gladmelding om at Fylkesnemnda for barnevern- og sosiale saker i Hedmark og Oppland hadde gitt dem klagerett. Fylkesmannen ble bedt om å sende inn begjæring om behandling av klagen over tvangsvedtaket.

Like før denne utgaven av SFA gikk i trykken fikk nemnda en begjæring fra Fylkesmannen i Hedmark. Begjæringen inneholdt krav om behandling av foreldrenes klagerett på nytt i stedet for å begrunne tvangstiltaket som «Else» er underlagt.

I sin begrunnelse gjentar Fylkesmannen blant annet sin påstand om at nemnda mangler kompetanse for å kunne fatte et slikt vedtak. Dermed har foreldrene fortsatt ikke fått ivaretatt sine partsrettigheter i saken. Helt konkret betyr det at de fortsatt hverken får innsyn i eller kan klage på det omfattende tvangsvedtaket som datteren er underlagt i bofellesskapet - på andre året.

-Fylkesmannen gjør alt for å unngå klagebehandling – ved nå å kreve omkamp i strid med regelverket, sier foreldrenes advokat, Elisabeth Viken hos Campbell & Co i Hamar, oppgitt i en kommentar til SFA. På spørsmål om hva hun nå vil foreta seg i denne fastlåste situasjonen, svarer Viken at hun har vært i kontakt med Statens Helsetilsyn i saken tidligere og nå vil ta kontakt på nytt.

Kontrollutvalget

Medlemmene av Kontrollutvalget i Stange behandlet kommunens bruk av makt og tvang i «Else»-saken på sitt siste møte. Etter at representanter for administrasjonen hadde gjennomgått kommunens håndtering og med henvisning til at saken er behandlet av fylkesmann og fylkesnemnd, ble det vedtatt at utvalget «ikke vil prioritere nærmere undersøkelser i saken».

Sten i Grue

I likhet med de tre andre personene med utviklingshemning i de såkalte Hedmark-sakene har Sten Holmsen i Grue blitt fratatt sin samtykkekompetanse av sjefpsykologen i habiliteringstjenesten i Hedmark. Det tas fortsatt ikke hensyn til Stens stadig gjentatte ønske om at hans nåværende verge skal byttes ut med en nær venn av hans avdøde foreldre – en mann Sten er svært glad i og har mye kontakt med.

Farsen(e) vil nok fortsette

-Farsen(e) i Hedmark vil nok fortsette. Tragediene i sakene er mange. Vi ser med glede frem til den dagen rettsikkerheten til mennesker med utviklingshemning også sikres i Hedmark og fylkesmann Sigbjørn Johnsen forstår at også Fylkesmannen bør følge lovverket de er satt til å forvalte.

Det skrev Jens Petter Gitlesen i kommentaren «Mer røre fra Hedmark» på www.nfunorge.org like før SFA gikk i trykken. Her kommenterer han blant annet bakgrunnen for og avgjørelsen til Sør-Østerdal Tingrett som ikke vil overprøve Fylkesnemndas avgjørelse om at moren til «Anne» i Elverum er 27-åringens nærmeste pårørende.

Viktig ULOBA-debatt under Arendalsuka

Uloba – Independent Living Norge – brukte Arendalsuka nylig til å realitetsorientere om hvor ille dagens situasjon er for mennesker med funksjonsnedsettelse og hvordan kommunene innskrenker den enkeltes rettigheter.

Under organisasjonens debatt «Frihetsberøvet uten lov og dom» ble søkelyset rettet mot de restriksjonene kommuner legger på funksjonshemmedes frihet. Det kom blant annet fram at stadig flere som kunne bodd for seg selv og hatt et aktivt liv med BPA, i stedet må bo på institusjon. Det ble samtidig vist til at det i 2015 var hele 28 institusjonsprosjekter beregnet på flere enn åtte personer som fikk tilskudd fra Husbanken. Det var dobbelt så mange som i 2013.

Jens Petter Gitlesen var en av paneldebattantene. I et innlegg minnet han om ansvarsreformen og institusjonene som ble nedlagt i 1991. - Mange unge med funksjonsnedsettelse bodde på sykehjem den gangen. I 1995 iverksatte regjeringen Brundtland en rekke tiltak for å få dem ut. Siden har samtlige regjeringer gjort det samme. Ingen av tiltakene har virket. Det bor fortsatt like mange unge på sykehjem som for 26 år siden.

Gitlesen mente at manglende sanksjonsmyndighet er den viktigste årsaken til denne uholdbare situasjonen, og stilte følgende spørsmål: - Hvordan ville folk reagert hvis for eksempel Arbeidstilsynet, Luftfarts-, Brann- og Petroleumsstilsynet heller ikke hadde hatt det?

Forskrift?

Storingsrepresentant Martin Kolberg

Storingsrepresentant Martin Kolberg (A).
(Foto: Arbeiderpartiet)

(A) mente at kommunene har en iboende motstand mot intensjonen med BPA og mente at det må en forskrift til for å få ordningen til å fungere.

Jens Petter Gitlesen mente imidlertid at ULOBA bør være på vakt overfor en lovfesting av BPA-ordningen. - Lover har erfaringsmessig etter hvert lett for å ende opp med å leve sitt eget liv. De som leser reformdokumentene og forarbeidene til sosialtjenesteloven, vil se at målsettingen med dette lovverket i sin tid var å få flest mulig mennesker med funksjonsnedsettelse med i dagliglivet – på lik linje med andre innbyggere. Hadde dagens omsorgstjenester fungert i tråd med de gode intensjonene, hadde vi ikke hatt behov for

Likestillingsombud Hanne Bjurstrøm.
(Foto: Arbeiderpartiet)

BPA, mente NFUs forbundsleder.

Retten til å velge hvor de vil bo

Likestillingsombud Hanne Bjurstrøm presiserte på sin side at hun nå vil kreve forklaring fra kommunene som har bygd eller planlegger å bygge institusjoner. - Jeg vil i tillegg ta opp institusjonaliseringen i FN-systemet – med henvisning til at det i FN-konvensjonen uttrykkelig er fastslått at mennesker med funksjonsnedsettelse selv har rett til å velge hvor de vil bo, presiserte likestillingsombudet.

Ris og ros til regjeringen Solberg

Om ett år er det stortingsvalg. Etter tre års erfaringer med regjeringen Solberg, har Jens Petter Gitlesen vurdert, rangert og begrunnet sin oppfatning av en del statsråders innsats så langt.

Han minner om at NFU ikke har synspunkter på det meste av norsk politikk som for eksempel lokalisering av sykehus, formueskatt, fiskekvoter og Nato-engasjement. - Politik-

ken som rimelig direkte treffer mennesker med utviklingshemning, er vi derimot svært engasjert i, fastslår NFUs forbundsleder.

Hans omtale med ris og ros til statsrådene som har ansvar for de ulike områdene innen politikken som har med mennesker med utviklingshemning å gjøre, står på nfunorge.org

NFUs forbundsleder har omtalt tre års innsats til en rekke regjeringsmedlemmer. (Foto: regjeringen.no)

Overgrepene mot "Sara"

«Dere kan velge mellom å miste avlastningstilbudet eller takke ja til plassen vi kan tilby datteren deres i den kommunale omsorgsboligen».

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Det var beskjeden et foreldrepar i Bærum fikk fra kommunen for en del år siden. Valget de tok skulle vise seg å være begynnelsen på år med mye engstelse og uro. Etter at datterens atferd gradvis endret seg, kom det til slutt fram at hun var blitt utsatt for flere overgrep i den kommunale omsorgsboligen.

Vi kaller den unge kvinnen Sara. Overgrepssaken mot Kathrine Finstad som har versert i lokalavisen Asker & Bærum budstikke i sommer, har rippet opp i mange pårørendes gamle verkesår. Saras foreldre vil ikke stå fram med fullt navn. Ikke fordi de er redde for represalier for egen del, men mer fordi de er usikre på om det kommer noe godt ut av det for Sara. De frykter blant annet at det kan utsette tjenesteytere som jobber godt med datteren deres for urettmessig mistanke.

Foreldrene ønsker samtidig å formidle at andre pårørende i Bærum har liknende erfaringer som deres egen. - «Kathrine»-saken er trolig bare toppen av isfjellet, sier moren i en samtale med SFA. Som nå ønsker å bidra til å få en slutt på fysisk og psykisk maktbruk i kommunen mot forsvarsløse personer som er ute av stand til å forsvare seg. Håpet er at andre dermed slipper å oppleve det samme.

Lite språk

Sara har autistiske trekk og dermed behov for forutsigbarhet og strukturelle rammer. Hun har lite verbalt språk, er samtidig viljestærk og avhengig av direkte kommunikasjon og samhandling med menneskene rundt seg. Hun sover lite og kan være krevende å forholde seg til for ansatte som ellers har hatt mest å gjøre med beboere som i mindre grad krever deres oppmerksomhet til enhver tid.

Foreldrene har lenge etterlyst opplæring av de ansatte i såkalt alternativt supplerende kommunikasjon (ASK) for at de i større grad skal bli i stand til å forstå og samhandle med datteren deres. Hennes

overgang til voksenlivet og kommunale tjenester ble svært krevende, fordi mange ansatte manglet kunnskap og erfaringer med personer med slike behov. Foreldrene opplevde at tjenestene var styrt av strukturer og rammer som ikke ivaretok datterens individuelle behov. Det har vært instanser inne for å lage et bedre opplegg rundt kommunikasjon og samhandling. Problemet har vært at det ikke har vært bra nok eller ikke følges opp i praksis. Saras foreldre når heller ikke fram med sin argumentasjon om at det er for lite individuell tilrettelegging og for lite aktivitet og variasjon i gjøremål gjennom dagene.

Den første hendelsen

En tid etter at hun flyttet hjemmefra begynte foreldrene å bli bekymret over Saras atferd. De reagerte sterkt da de oppdaget at hun hadde mange kraftige blåmerker på overarmen som uten tvil var påført gjennom voldsbruk. Dette var etter en ferieperiode – og datteren hadde bare oppholdt seg i bofellesskapet. De tok bilder som ble sendt til ledelsen. Der ble saken umiddelbart tatt på alvor ettersom andre beboere hadde vært utsatt for uregelmessigheter samtidig.

Foreldrene fikk en skriftlig redegjørelse om det som var skjedd, og to ansatte ble suspendert i forbindelse med de andre hendelsene. Ingen innrømmet kjennskap til Saras blåmerker, men en av de suspenderte hadde vært på jobb når Sara var påført skader. Det var ikke første gang foreldrene hadde reagert på blåmerker som virket unaturlige.

Etter at ansatte ble fjernet, endret Saras atferd seg og hun virket gradvis tryggere igjen. Siden har moren angret på at de ikke anmeldte saken, og mener uansett at det er kritikkverdig at kommunen heller ikke gjorde det. - Gjennom en etterforskning kunne det ha blitt avdekket med sikkerhet hvem som hadde påført datteren skaden, sier hun.

To tilsynssaker

Fylkesmannen i Oslo og Akershus gransker nå meldinger om vold, overgrep og uønskede hendelser overfor innbyggere med utviklingshemning i Bærum.

En av dem gjelder Kathrine Finstad (26) som først fikk bred omtale i lokalavisen Asker & Bærum Budstikke i sommer. Ifølge flere vitner skal hun ha blitt slått i brystet av en pleier.

Like før SFA gikk i trykken dukket det opp en ny sak på lokalavisens første side. Den handler om en nattevakt som glemte å legge en kvinne før han selv gikk og la seg. Hun ble funnet på toalettet av dagvaktet morgenen etter. Kvinnens mor ble først varslet en snau uke senere.

Fylkesmannen åpnet tilsynssak i forbindelse med den siste hendelsen etter at kommunen varslet om den på eget initiativ. Kommunen fikk frist til 15. september med å gi svar på fylkesmannens mange spørsmål om de to sakene.

Du tror du får frihet

- Da Sara flyttet hjemmefra, trodde jeg at vi skulle få en ny hverdag med mindre ansvar og oppfølging til enhver tid, sier moren. - Etter det første overgrepet er det likevel blitt stikk motsatt. Det gjorde oss grunnleggende utrygge. Vi greier ikke legge ansvaret fra oss. Det er så mange sider ved Saras psykiske og fysiske tilstand som må fungere for at hun skal ha det bra. Vissheten om at det er ansatte i kommunen som begår overgrep mot vergeløse mennesker uten språk som er prisgitt hjelperne sine, skremmer oss veldig. Da Kathrine-saken dukket opp i sommer, var det skremmende å lese om hvordan kommunen har håndtert disse sakene. Det forsterket vår redsel for at Sara skal bli utsatt for overgrep på nytt.

Nytt overgrep

Det ble ikke bedre da Sara gradvis begynte å endre atferd igjen. Denne gangen nektet hun å delta på aktiviteter hun ellers alltid vil være med på. Hun ble stadig mer nervøs og ville ikke gå på dagsenteret. Etter hvert ville hun ingenting – bare ligge på sofaen. Nye og påfallende blåmerker dukket opp. Så fikk hun et stygt sår på den ene hoften – samtidig med at det var ansatte

på vakt som ikke kunne gi forklaring på hvordan det var oppstått.

Sterke holdepunkter gjorde at søkelyset raskt ble rettet mot en av de ansatte som ble sykemeldt umiddelbart etter hendelsen. Den ansatte hadde selv formidlet at Sara hadde sittet fastspent i en stol, skreket og prøvd å komme seg ut - uten å bli løsnet umiddelbart, noe som kunne forklare såret på hoften. Etter at vedkommende forsvant, ble også blåmerkene borte. Det tok likevel lang tid før ledelsen fikk avholdt et møte med vedkommende - etter sterkt påtrykk fra oss foreldre. Hverken vedkommende eller andre ansatte kunne forklare hvordan blåmerkene og såret var oppstått.

Kommunen anmeldte heller ikke denne saken. Vi mener det ville vært atskillig mer betryggende at den ble etterforsket av politiet enn av arbeidsgiver. Også denne gangen angret vi på at vi ikke gjorde det selv. Men det er vanskelig for oss pårørende å vite hva som er riktig og hva som er galt å gjøre i slike situasjoner. I vårt tilfelle har det vært vanskelig å fastslå hvem som er gjerningsperson med absolutt sikkerhet. En etterforskning kunne kanskje avdekket dette og sørget for at disse personene i hvert fall ikke får jobbe videre med denne sårbare gruppen, presiserer moren.

- Vil du greie å stole på at Sara får det så bra i omsorgsboligen som dere mener at hun skal ha det?

- Selv om vi vet at vi må, tror jeg likevel ikke at vi noen gang kommer til å kunne stole hundre prosent på at de kan det. Opprullingen av Kathrine-saken har selvsagt også bidratt til det. Den har vært svært vanskelig for oss. Det er tungt å kjenne på at vanskelige sider ved den tidligere gjensidige løsrivelsesprosessen mellom oss og datteren vår, preger hverdagen vår igjen. Jeg tror at vi som er foreldre til de dårligst fungerende og aller mest forsvarsløse får det verst når vi ikke lenger tør stole på at behovene deres blir ivare tatt godt nok.

- Tror du opprydningen Bærum kommune har varslet i kjølvannet av Kathrine-saken vil få dere og andre foreldre og pårørende til å føle større grad av trygghet?

- Det er viktig at de rydder opp - og jeg håper selvsagt at det skal skje på en måte som gjør det.

Vi som har familiemedlemmer med store kommunikasjonsvansker forventer i tillegg at både ledelsen og de ansatte i omsorgsboligen får grundig opplæring i kommunikasjon og samhandling etter ASK-metoden. Det må dessuten skje noe med de grunnleggende holdningene i kommunen til menneskene de har ansvar for.

Foto: Istockphoto.

Tilsynsmyndighet

Moren mener i tillegg at utryggheten blant foreldre og pårørende ikke blir mindre av at kommunen i slike saker ser ut til å være mer opptatt av å beskytte sine ansatte enn menneskene de har et ansvar for. - Det har skapt mistanke blant flere om at det kan ha skjedd flere overgrep som ikke har kommet fram i lyset. Vi måtte som nevnt selv mase i flere uker før ledelsen tok et møte med personen som kom i søkelyset i forbindelse med siste overgrepet mot Sara. Det sier sitt at kommunen ikke en gang har et varslingsystem der alle slike hendelser blir rapportert. En innskjerping av rutinene om varslingsplikt må på plass.

Bukken og havresekken

Moren minner samtidig om at det i det tidligere Helsevernet for Utviklingshemmede (HVPU) var en egen og uavhengig

tilsynsmyndighet med en jurist, foreldre og representanter for ulike faginstanser. - I dag passer bukken havresekken - slik det skjer i Bærum kommune. Hva skjer internt i kommunen når det skjer slike saker, hvem rapporterer, blir sakene lukket innad i systemet - og av hvem? Nå må pårørende mer på banen. Det må både etableres brukermedvirkning innen sektoren og et eget brukerråd i hver omsorgsbolig. I dag er det i tillegg vanskelig for pårørende å få kontakt med kommunen. E-poster blir ofte ikke besvart - og vi opplever at spørsmål som stilles, forbigås i taushet hvis vi ikke maser. Også i denne sammenheng har kommunen et stort forbedringspotensial.

Glad for oppmerksomheten

Jeg er derfor svært glad for at all oppmerksomheten rundt Kathrine-saken har ført til at det nå er nedsatt et utvalg i kommunen som skal vurdere overgrepssaker og blant meget annet bidra til at de blir anmeldt. Det kan føre til at foreldre og pårørende i det minste kan føle seg litt tryggere, sier moren. Som også håper at dette resulterer i en generell gjennomgang av kvaliteten i tjenestetilbudet til kommunens voksne innbyggere med utviklingshemning. -Tilbudet er for dårlig i dag. Det blir styrt av mål om effektivisering og innsparing på budsjettet. Skal mennesker med utviklingshemning få gode tjenester, må de tilrettelegges helt individuelt også når det gjelder behov for opplæring av tjenesteytere. Dette er også god økonomi i lengden ved at den enkeltes helse og livskvalitet blir mye bedre.

35 boliger

Bærum kommune har i alt 35 boliger for innbyggere med utviklingshemning som er organisert under ni tjenestesteder.

Flere henvendelser til NFU

- Hittil i år har jeg fått flere henvendelser fra pårørende enn på lang tid. Noen har «hengt seg på» de omtalte sakene om overgrep i media. Andre formidler generell misnøye med tiltak og tjenester til innbyggere med utviklingshemning i Bærum kommunes boligtilbud.

Lederen av NFU Bærum lokallag, Unni Einerkjær, legger ikke skjul på at også hun er bekymret. - Flere avsløringer om overgrep og uønskede hendelser på kort tid bidrar selvsagt til angst og utrygghet. Pårørende stiller spørsmålsteget ved om ansatte som jobber innen tiltak og tjenester for vår gruppe er godt nok kvalifisert til å ivareta den enkeltes behov.

Fra små til store enheter

Einerkjær mener at en god del av de uønskede hendelsene kunne vært unngått der-

som mennesker med utviklingshemning – og i mange tilfeller sammen med sine pårørende – i større grad kunne bestemme hvor de vil bo og hvem de vil bo sammen med. Tilbudet skal ikke nødvendigvis ivaretas gjennom store enheter. Mye kan tyde på at Bærum kommune prioriterer løsninger der økonomien er styrende. Det er grunn til å minne om at retten til å velge både er fastslått i norsk lovverk og i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse – som Norge har ratifisert.

Leder av NFU Bærum lokallag, Unni Einerkjær.
(Foto: Privat)

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) BPA i Aleris - frihet til å leve ditt liv!

Aleris har solid erfaring fra å skreddersy BPA-ordninger i nær dialog med kommunene og BPA-mottakerne. Vårt mål er å gi deg som er funksjonshemmet mulighet til et selvstendig liv.

Med Aleris som din BPA-leverandør, får du:

- Veiledningstelefon 365 dager i året, 24 timer i døgnet.
- Opplæring i å være arbeidsleder.
- Opplæringstilbud til assistentene dine.
- Tilbud om hjelp til å skaffe assistenter.
- Tilbud om bistand til intervju, ansettelse og til å lage turnusplan.
- Stillingsannonser.
- Arbeidsledermanual med rutiner og verktøy for en enklere BPA-drift.
- Assistentmanual til hjelp for assistenten.
- Nettbaserte verktøy for timelister og arbeidsplaner.
- Driftskonto/refusjonsordning til å dekke ekstrautgifter til BPA. (kinobilletter, telefonutgifter, kontorutstyr etc.)
- En arbeidsgiver til assistentene dine som har tariffavtale som sikrer gode arbeidsforhold.
- Rapport hver måned om timeforbruk.

Velkommen til en BPA-samtale med oss i Aleris!

bpa@aleris.no Tlf: 974 80 800
www.aleris.no/bpa

Einerkjær tror samtidig at den generelle misnøyen som kommer til uttrykk, i stor grad bunner i at mennesker med utviklingshemning som tidligere bodde få sammen i små og oversiktlige enheter, har måttet flytte til store omsorgsboliger. - Det er systemet som svikter og ledelsen må jobbe med dette. Det er ikke de ansattes skyld at de nå har en arbeidssituasjon som gjør at de for eksempel ikke får anledning til å lære sine tjenestemottakere godt nok å kjenne. Flere pårørende er i tillegg opptatt av at deres familiemedlemmer ikke får timebaserte – og dermed målbare vedtak.

NFU tas med nå

Lokallagslederen understreker samtidig det positive i at NFU har fått en representant i utvalget som nylig ble nedsatt i kjølvannet av overgrep-avsløringene og skal vurdere rettsikkerheten til mennesker med utviklingshemning i Bærum kommunes boliger. - Utvalgsmedlemmene skal blant annet foreta en full gjennomgang av kommunens varslingssystemer. Lokallaget er dessuten representert i kommunens sentrale brukerråd der vi i årenes løp fortløpende har tatt opp saker som har med våre medlemmers interesser gjøre. Nå får vi i tillegg gledelige signaler fra flere faginstanser i kommunen som viser lydhørhet for at NFU i større grad skal tas med, sier Unni Einerkjær.

Bærum-politiker med fokus på handlingsplan

- Det er satt i gang et omfattende arbeid i Bærum for å unngå at vold, overgrep og andre uetiske hendelser igjen rammer våre innbyggere med utviklingshemning.

Sheida Sangtarash (SV) viser i en samtale med SFA til at arbeidsgruppen som nå er nedsatt og skal jobbe for å styrke den enkeltes rettsikkerhet, også skal utarbeide en handlingsplan for implementering av reviderte og oppdaterte rutiner. - Dette skal så følges opp ved alle tjenestesteder i kommunen. Planen skal behandles politisk i utvalget for Bistand og omsorg.

SV-politikerens er medlem av både kommunestyret og formannskapet i Bærum. I kjølvannet av de uakseptable hendelsene som har rammet personer med utviklingshemning i kommunale omsorgsboliger, har hun vært i dialog med mange ansatte og lyttet til deres opplevelser. Hun mener at Bærum kommune har gode og kompetente ansatte som er sine faglige og etiske ansvar bevisst, og først og fremst ønsker å være lojale mot brukerne av tjenestene.

- Kommunen må derfor garantere at det ikke vil få negative konsekvenser for ansatte som varsler om uakseptable hendelser. Den samme garantien må også gis til pårørende som sier fra når det rammer deres familiemedlemmer, understreker Sangtarash.

Hun legger stor vekt på betydningen av den kommende handlingsplanen. - Jeg har tro på at den kan bidra til å styrke den enkeltes rettsikkerhet. Det krever imidlertid at et samlet kommunestyre stiller seg bak de nevnte garantiene for

Sheida Sangtarash (SV) (Foto: Privat)

pårørende og fagpersoner. Disse sakene handler om de mest sårbare og pleietrengende innbyggerne våre som er aller mest avhengig av at kommunen leverer trygge tjenester. Jeg har stor tro på tverrpolitisk samarbeid og vet at vi kan få det til. Både som politiker, innbygger, og fagperson selv forventer jeg det, understreker Sheida Sangtarash.

Hun stilte nylig spørsmål til ordføreren både om kommunens kontroll- og varslingsrutiner og tilbud om opplæring til ansatte i slike saker. Spørsmålene ble besvart av rådmannen i kommunestyret 31. august.

BUF-veileder og kurs i Tromsø

Barne- og familiedepartementet har utgitt retningslinjer og veiledere som ligger på www.bufdir.no om forebygging, registrering og oppfølging av seksuelle overgrep mot voksne personer med utviklingshemning. Disse retningslinjene er en tilpasning av systemet »Safeguarding of vulnerable adults» som brukes i England og Wales.

Tromsø kommune skal til høsten gi alle aktuelle ansatte kurs om det å forebygge, registrere og følge opp overgrep og utnyttning av mennesker med utviklingshemning. Rådgiver Nina Christine Dahl kan gi mer informasjon på telefon. 99 57 26 66. Vi kommer tilbake til dette kurstilbudet i neste nummer.

Arbeidsgruppe skal styrke rettssikkerheten

Bærum kommune har nedsatt en arbeidsgruppe som skal styrke rettssikkerheten til innbyggere med utviklingshemning. Den ledes av kommunaldirektøren for velferd.

Kommunalsjef Morten Svarverud viser i en samtale med SFA til at dette rettssikkerhetsarbeidet blant annet vil omfatte tiltak for å forebygge vold, krenkende adferd og overgrep. - Medlemmene skal ha fokus på alle svakstilte grupper, som mennesker med utviklingshemning, demente, barn og mennesker med psykiske lidelser. Arbeidsgruppen består av representanter fra alle kommunalsjef-områder innenfor velferdsområdet, hovedtillitsvalgte, hovedverneombud, brukerrepresentanter fra NFU og LUPE og Kommuneadvokaten. De hadde sitt første møte nylig.

Svarverud påpeker samtidig at arbeidsgruppen vil få i oppgave å gjennomgå rutiner for håndtering og tiltak for å forebygge vold, krenkende adferd og overgrep, og rutiner for reaksjon og anmeldelse, knyttet til alle utsatte grupper. Resultatet av gruppens arbeid vil bli lagt frem for politisk behandling når arbeidsgruppen har utarbeidet en handlingsplan.

- Er du overrasket over det som har kommet fram i media om overgrep – og frykter du – slik foreldre/pårørende nå gjør – at avsløringene hittil bare er toppen av isfjellet?

-Vi gjennomgår nå hele tjenesten, og jeg har ikke fått meldinger eller varsler om at dette har et større omfang.

- Har du forståelse for den usikkerheten pårørende nå opplever i kjølvannet av avsløringene?

- Hendelsene som har skjedd er svært beklagelige. Jeg er derfor veldig glad for at våre medarbeidere varsler når de opplever uakseptable hendelser. Jeg har stor forståelse for at de skaper usikkerhet og bekymring blant brukere og pårørende, og vil nok en gang beklage det som har skjedd.

Opplæring

- Du har i intervju med Asker & Bærum budstikke fortalt at dere nå er i gang med et omfattende arbeid for å sikre at hver enkelt medarbeider får nødvendig opplæring – samt

oppfrisking i rutiner og regelverk. Hva slags opplæring er det dere nå satser på?

- Vi er først og fremst opptatt av å få frem betydningen av at alle ansatte benytter det interne avviks- og varslingssystemet. Det er derfor igangsatt et arbeid for å sørge for at rutiner og regler for dette systemet skal gjennomgås med hver enkelt medarbeider. Gjennomgangen dokumenteres etter at hver enkelt medarbeider har gjennomgått og forstått disse rutinene. Vi vil dessuten jobbe videre med systemet vi har for internopplæring og internkontroll. Det gjelder også i forhold til når kommunen skal varsle hendelser til Fylkesmannen som har tilsynsmyndigheten med kommunene.

- Hva slags bakgrunn har ansatte flest som jobber blant voksne med utviklingshemning i kommunens botilbud i dag?

- Samlet sett for alle våre samlokaliserte boliger for mennesker med utviklingshemning har vi nå en andel faglærte (høgskole og helsefagarbeidere) på 60 prosent. Det er ett stort fokus i tjenesten på å satse på faglærte ved ansettelse. Kommunen legger også til rette for at allerede ansatte får mulighet til å ta relevant utdanning, gjennom støtte til vernepleier- og helsefagutdanning.

Det har i tillegg vært ett samarbeid mellom Rud videregående skole og kommunen som har resultert i oppstart av en fagskole i målrettet miljøarbeid. Den startet opp høsten 2016. Dette er noen av tiltakene som vil bidra til kompetanseheving i tjenesten og øke andelen faglærte.

Bruker/pårørende-medvirkning

På spørsmål om i hvilken grad avsløringene hittil vil påvirke kommunens satsing på bruker/pårørende-medvirkning i kommunens botilbud for personer med utviklingshemning, svarer Morten Svarverud at kommunen allerede har etablerte fora for bruker- og pårørendemedvirkning. -Det gjelder blant annet i form av bru-

Kommunalsjef for pleie- og omsorg i Bærum kommune, Morten Svarverud. (Foto: Anne-Marte Abildgaard Lind, kommunikasjonsenheten, Bærum kommune)

kerråd og Rådgivningsgruppen i Bærum (RGB). Vi vil i tillegg sette i gang nye former for bruker og pårørende-dialog. NFU og LUPE – som er representert i «Sentralt brukerråd» – vil bli bedt om å være med på utviklingen fremover – knyttet til dialog med pårørende.

- Hva er din kommentar til at foreldre nå reagerer på at dere har overført ansatte som har utsatt personer med utviklingshemning for overgrep til annet arbeid overfor samme målgruppe?

- Jeg har forståelse for at pårørende kan reagere på dette. Men ut fra en konkret vurdering av hendelsen i sommer og omstendighetene rundt den, vurderte kommunen det slik at det ikke var grunnlag for at arbeidstakeren det gjelder, ikke kan arbeide med brukergruppen. Vedkommende har fått fornyet opplæring og tett oppfølging av nærmeste leder. Av hensyn til beboere, pårørende og den ansatte selv, er vedkommende som var involvert i denne hendelsen innvilget permisjon, svarer Morten Svarverud.

-bmk

NFU-siden

Jubileumsbok

- NFU Bergen lokallag står godt rustet i møtet med fremtiden. Lokallaget har i tillegg til sin klare og ideologiske stemme vært løsningsorientert i sin tette kontakt med og samarbeid med myndighetene. De aktive tillitsvalgte viser dessuten evne til å gi politikerne gjennomførbare løsninger og har med det bidratt til å påvirke byens politikk.

Det skriver NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen i sin hilsen i lokallagets velskrevne og informative jubileumsbok som er illustrert av arbeidstakere ved Nesttun dagsenter.

I «NFU Bergen lokallag, 40 år for menneskerettigheter» får leserne et bilde av den iherdige innsatsen lokallaget har gjort for å passe på og følge opp kommunen og andre offentlige etater. Både lokalpolitikere, pårørende og ulike yrkesgrupper som arbeider for og med bergensere med utviklingshemning i ulike aldersgrupper vil ha nytte av å lese den.

Boka er samtidig ment å være en fest-bok – der inspirerende miljøer og tiltak lokallaget har bidratt til, er beskrevet. Historiske tilbakeblikk viser samtidig hvordan lokallaget har kommet dit det er i dag ved å løfte fram sammenhengen mellom før og nå. Spørsmål som blir belyst er for eksempel hva som har vært debattert i Bergen, hvilke seire som er vunnet og hva mennesker med utviklingshemning og deres familier i Bergen fortsatt står overfor av ulike utfordringer.

Noen av de som har stått på barricadene i disse 40 årene formidler i tillegg sine erfaringer. De retter blikket framover og virker på den måten inspirerende i forhold til å finne retningen for det videre arbeidet.

Medlemmene får boka gratis, men må betale porto på 50 kroner for å få den tilsendt. Ikke-medlemmer må ut med en hel hundrelapp pluss samme portogebyr. Interesserte kan henvende seg til nåværende lokallagsleder Kari Elster Moen som har e-postadresse klemoen@gmail.com. Hun trenger i så fall navn og adresse til de som tar kontakt.

Anbefales!
bmk

Vakkert omslag
av Silje Søvik.

Buskerud

For 6. år på rad inviterer NFU Buskerud sine medlemmer til en inspirerende helg med aktiviteter, sosialt samvær, svømming, dans og god mat på Klækken hotell i dagene 22. - 23. oktober.

Ny adresse

NFU Møre og Romsdal har fått ny post - og kontoradresse fra og med 1. september. Da ble fylkeskontoret flyttet fra Ålesund til Molde. Ny adresse der er: Fabrikkeveien 13, 6415 Molde.

Bergen

NFU Bergen lokallag gjennomførte en flott 40-års markering før sommerferien. Interesserte kan se noen glimt fra arrangementet på TV BRA <http://www.tvbra.no/reportasjer/nfu-40-ar-for-menneskerettigheter/> Det er også lagt ut stoff på lokallagets facebook-side <https://www.facebook.com/groups/1455540738092209/> Se også reportasje på s. 15.

Boliggruppe på Løren i Oslo

- Vi er en gruppe foreldre som forsøker å starte en boliggruppe for våre voksne familiemedlemmer med utviklingshemning som ønsker seg egen leilighet.

- Vi er i kontakt med en entreprenør som skal bygge på Løren – antatt ferdig høsten 2019.

- Vi ønsker å komme i kontakt med andre foreldre/pårørende som kan tenke seg å være med i denne gruppen. Aldersgruppe 25+.

Vennligst ta kontakt med May Dahlberg. Telefon: 926 19 461. E-post: may_dahlberg@getmail.no

Hordaland

NFU Hordaland fylkeslag inviterer til sin årlige kultursamling med individuelt tilrettelagte opplevelser som ellers enten ikke finnes eller er godt nok tilrettelagt for medlemmene. Kultursamlingen arrangeres i Bergen i dagene 29. og 30. oktober.

Nytt av året er førstehjelpskurs. Deltakerne kan også melde seg på Streetdance/Hip-Hop, kickboksing, helsedans, musikkgruppe, kunst- og håndverk, musikk og bevegelse, teater og data/media der den enkelte får lage en fotobok på internett. «Bli ny»-kurset er for deltakere av begge kjønn som er opptatt av klær og har lyst til å lære hvordan de skal ta vare på huden og håret og vise klær på «catwalk».

Oslo

NFU Sagene og Grünerløkka som startet opp i mai i år er i full gang med diverse aktiviteter i tillegg til at lokallaget i år var arrangør for NFU Oslo fylkeslags sommeravslutning. - Bor du i en av disse to bydelene er du hjertelig velkommen til oss – skriver Shahram Ariafar og Ole-André Hatlem i fylkeslagets meldingsblad «Oslo for alle».

Ring eller skriv i så fall til Shahram på telefon: 400 38 338.

Det var mange som ville gratulere Robert Martin etter valget. (Foto: Inclusion International)

Bakgrunn

Som barn bodde Robert Martin på flere institusjoner og fosterhjem med begrenset frihet. Gradvis skapte han sitt eget liv – fjernt fra hverdagen med tillært avhengighet av andre. Etter hvert ble han en høyt respektert borger i sin hjemkommune på New Zealand der han i dag lever sammen med sin kone Linda.

Det newzealandske TV-selskapet Attitude har laget et dokumentarprogram om Robert Martin. Den kan ses på <http://www.peoplefirst.org.nz/setting-the-pathway-for-more-voices-to-be-heard-at-the-highest-levels/search?searchTerm=robert>

Gjennombrudd i FN-systemet!

Tidligere medlem av styret i Inclusion International, Robert Martin fra New Zealand, ble nylig valgt til representant i FNs komité som skal overvåke konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Robert er den første representanten med utviklingshemning som er blitt valgt inn i en FN-komité. Han skal arbeide i perioden fra 2017 til 2020.

Før han kom så langt, deltok han blant annet på vegne av Inclusion International i forhandlingene om den samme konvensjonen. Her bidro han til utformingen av flere av de mest sentrale artikkeltekstene – som for eksempel retten mennesker med

funksjonsnedsettelse har til å leve i og være en del av samfunnet.

- Jeg er stolt over å ha blitt valgt som medlem av nettopp denne FN-komiteen, sa Martin i en tale etter valget der han takket en rekke politikere, interesseorganisasjoner og enkeltpersoner som hadde støttet hans kampanje. - Dette er en stor dag for mennesker med utviklingshemning over hele verden. Jeg håper at jeg gjennom min deltakelse og arbeid i

komiteen vil sette spor som kan bli etterfulgt av andre i fremtiden.

Styremedlem i Inclusion International, Luis Gabriel, som representerer Amerika, gratulerte Robert Martin ved å henvise til hans mange tidligere ekstraordinære prestasjoner. - Valget av Martin representerer et av mange mål som mennesker med utviklingshemning har oppnådd i løpet av de senere årene!

Lovbrudd

I 16 av 18 tilsyn hittil i år har Helsetilsynet avdekket ulovlige forhold i tilbudet til mennesker med utviklingshemning.

Omsorgstjenestene ble innført med sosialtjenesteloven i 1991. Gjennom alle år har kommunene slitt med å etablere omsorgstjenester til mennesker med utviklingshemning som er i samsvar med lovverket. Når lovverket er 25 år, burde hovedregelen vært etterlevelse av loven. Når ulovligheter avdekkes i 89 prosent av tilfellene, så forteller det først og fremst om manglende fokus på lovverk og tjenester fra kommunenes side.

Kun to av de 18 kommunene hadde ingen avvik. Ros til Vestre Slidre i Oppland. Kvinnherad kommune i Rogaland var den andre. Siste nytt fra sistnevnte – som ble kjent etter at oversikten over tilsynene ble offentliggjort – er imidlertid at Kvinnherad kommunen like godt har kuttet hele støttekontaktordningen for to kvinner med utviklingshemning etter at deres ordning ble redusert over tid.

Sunn dal

I forbindelse med en landsomfattende systemrevisjon viser rapporten fra Sunndal kommune i Møre og Romsdal to avvik. Det ene går på at kommunen ikke systematisk sikrer forsvarlig gjennomføring av personlig assistanse og at personer med utviklingshemning til enhver tid får tilstrekkelig, forsvarlig og riktig tjeneste.

En gjennomgående svikt i styringssystemet er også at det enten mangler vedtak, er mangler ved dem eller at den enkelte ikke får tjenester i samsvar med vedtakene.

Kommunen mangler dessuten system for å sikre at alle ansatte har tilstrekkelig kunnskap og ferdigheter til å gi den enkelte bruker forsvarlige helse- og omsorgstjenester. Brukermidvirkningen er heller ikke god nok hverken i forbindelse med planleggingen av eller forbedringen av tjenestene. Ledelsen har dessuten ikke rutiner for å kontrollere eller evaluere den faglige forsvarligheten i tjenesteytingen.

Tilsynsrapporten er lagt ut i sin helhet på www.fylkesmannen.no/mr

Søndre Nordstrand

Etter å ha foretatt tilsyn med bydel Søndre Nordstrand i Oslo nylig konkluderer Helsetilsynet i sin rapport med at bydelen ikke sikrer at voksne personer med utviklingshemning får forsvarlige tjenester i form av personlig assistanse. Ifølge rapporten får de heller ikke forsvarlige helsetjenester i hjemmet. Rapporten er lagt ut i sin helhet på https://www.helsetilsynet.no/no/Tilsyn/Tilsynsrapporter/Oslo/2016/Oslo-kommune-Bydel-Sondre-Nordstrand-helse--og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemning-2016/#_Toc455038034

Risør

Fylkesmannen i Aust-Agder avdekket lovbrudd i Risør kommune da det ble gjennomført tilsyn av helse- og omsorgstjenestene til mennesker med utviklingshemning nylig.

Det ble da avdekket at kommunen oppbevarte pasientinformasjon til personer med utviklingshemning på en måte som var så dårlig at det kunne gå ut over forsvarligheten ved helse- og omsorgstjenestene. Sensitiv informasjon ble i tillegg oppbevart på en måte som gjorde at den kunne være tilgjengelig for uvedkommende. Kommunen brukte dessuten både ulike datasystemer, permsystem og skriftlige notater der det viste seg at dokumentasjon av den enkelte brukers meninger og oppfatninger heller ikke var god nok. All informasjon skal nå samles i et helhetlig journalsystem.

Kommunen fikk også refs for å utstede identiske vedtak til brukerne. Som dermed ikke inneholder informasjon om hvilke individuelle vurderinger og kartlegging av behov for bistand som lå bak. Kommunen fikk frist til 15. september med å rette opp avviket. Hele rapporten kan leses på www.helsetilsynet.no/aust-agder

Eid

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har gjennomført tilsynsbesøk i Eid kommune der det ble avdekket to avvik. Det ene går ut på at kommunen ikke sikrer forsvarlig gjennomføring og evaluering av tjenestetilbudet til alle innbyggere med utviklingshemning. Tillaging og utdeling av legemidler er heller ikke forsvarlig sikret.

Det er vernepleiertjenesten i Eid kommune som yter helse- og omsorgstjenester til innbyggerne med utviklingshemning. Dette tjenesteområdet har i flere år hatt mangel på stabilitet i ledelsen med flere skifte av leder. Sykefraværet er høyt og det er omfattende bruk av vikarer. Det blir i tillegg brukt personell uten helse- og sosialfaglig utdanning i utøvelsen av tjenestene.

Fylkesmannen fant i tillegg mangler ved styringen av tjenester som innebærer risiko for svikt i utføring av personlig assistanse og helsehjelp. - Slik vi vurderer det, styrer kommunen med for stor grad av risiko for svikt i tjenestene til utviklingshemmede, heter det i rapporten som er lagt ut på www.helsetilsynet.no/sf

Kartlegging

Nav i Haugesund og Karmøy har kartlagt hvem de unge uføre er i samarbeid med Universitetet i Stavanger. Aftenbladet melder at de fleste har psykiske lidelser, mange har ikke gjennomført videregående opplæring og flere har foreldre som er uføre.

- Vi har inntrykk av at de aller fleste under 30 år som får uføretrygd har en form for utviklingshemning. Et mindretall har store, utfordrende psykiske lidelser, sier fungerende Navleder i Rogaland, Tore Eriksen, til avisen.

Foto: Frøydis Blok.

Nytt BPA-avslag for Erlandsens Conditori

Halden kommune har gitt de to driverne av Erlandsens Conditori, Daniel Harboe og Kim Robin Johansen, nytt avslag på deres søknad om bistand til veileder på jobb i form av Brukerstyrt Personlig Assistanse.

I forbindelse med sitt forrige avslag i november i fjor ga kommunen beskjed om at habiliteringstjenesten måtte utrede de to driverenes tjenestebehov på nytt. Da habiliteringstjenestens utredning var ferdig, ble det sendt ny BPA-søknad til kommunen.

Det nye avslaget kom like før SFA gikk i trykken. Denne gangen er det begrunnet med at kommunen ser bort fra habiliteringstjenestens konklusjon om hvor mye bistand de to driverne trenger for å kunne gjøre jobben sin på konditoriet. Kommunen mener samtidig at tilbudet de to har fått om dagsenterplass er godt nok.

Vedtaket er klaget inn for Fylkesmannen med supplerende opplysninger.

Kommunens rett

På spørsmål fra SFA om en kommentar til avslaget, viser jurist i Halden kommune, Sven Stranger, til at kommunen har anledning til å overprøve habiliteringstjenestens vurderinger. - Kommunen kan dermed selv definere enkeltpersoners behov for BPA-timer i henhold til sin egen kartlegging av den enkeltes behov og diagnose.

Stranger har ellers ingen kommentar til avslaget, men henviser til sin taushetsplikt og at det i skrivende stund er til klagebehandling hos Fylkesmannen.

Ulovlig bonus til toppledelse i arbeidsmarkedsbedrift

Høsten 2015 vedtok styret i Halden Arbeid og Vekst AS å utbetale en bonus for 2014 til toppledelsen i bedriften på 150 000 kroner. Siden har det vist seg at beløpet var 225 000 kroner.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Nestleder i styret for arbeidsmarkedsbedriften og fagforeningsleder i en årrekke, Eldar Hage Norderhaug, forsto i etterkant at vedtaket kunne være ulovlig og varslet sitt eget styre. Han mente at topplederne i så fall måtte følge bedriftens retningslinjer, betale bonusen tilbake og at pengene ble tilbakeført til bedriften. Norderhaug opplevde imidlertid ikke å bli tatt på alvor av styret, og tok kontakt med Thor Edquist (H) i stedet. Sistnevnte er generalforsamling i kraft av å være ordfører i Halden.

Da Norderhaug ikke fikk gehør for sin mistanke hos ordføreren heller, kon-

tattet han NAV og deretter Halden Arbeiderblad. NAV vurderte saken i sommer, og konkluderte med at bonusen til topplederne var ulovlig, slik Norderhaug hadde ment. Da var imidlertid pengene allerede fordelt.

Denne saken skapte voldsom debatt og har preget mediene og den offentlige debatten i Halden. Arbeidsledere ved Halden Arbeid & Vekst har fremmet mistillit mot det sittende styret og ledelsen ved bedriften. Begrunnelsen er at styret og ledelsen i følge arbeidslederne «ikke lenger anses å arbeide for bedriftens beste».

Selskaper som i sin helhet eies av Halden kommune skal innføre varslingsregler som er i tråd med Halden Kommunes etiske krav». (Fra Eiermelding for Halden kommune, punkt om Varsling, side 8).

Gjennomgang av varslingsrutiner

Halden kommunes Kontrollutvalg skal med det første foreta en gjennomgang av sine varslingsrutiner. Gjennomgangen har imidlertid vært planlagt lenge, og skjer ikke som følge av bonussaken.

Gaver til ansatte

«De ansatte skal utvise skjønn ved mottak av gaver. Blomster og konfekt kan være eksempler på akseptable oppmerksomheter. Gaver av høyere verdi eller pengegaver gitt til enkeltperson, skal avslås».

(Punkt 6 og 8 i de etiske retningslinjene for Halden Arbeid & Vekst)

- Uetisk, mener NFU Østfold regionlag

- Utbetaling av bonus til toppledelsen virker både uetisk og ikke i tråd med intensjoner for anvendelse av tilskudd fra NAV. Vi håper på en holdningsendring i styret for bedriften og støtter fullt ut styremedlem Eldar Norderhaug som har rettet fokus på en ukultur man ikke kan ha i en slik virksomhet.

Det skrev Kirsten Viskum i et leserinnlegg i Halden Arbeiderblad på vegne av NFU Østfold regionlag da bonusutbetalingen ble kjent. Her minner hun blant annet om at regionlaget er svært engasjert i å få etablert arbeidsplasser for personer med funksjonsnedsettelse. - I så henseende er Halden Arbeid & Vekst et viktig foretak i denne sammenheng. Vi har i lengre tid håpet at det heleide kommunale selskapet kunne utvikle enda flere VTA-arbeidsplasser blant annet for innbyggere med utviklingshemning. Det har for eksempel vært et ønske om å kunne innlemme Erlandsens Conditori i selskapet, men uten å lykkes. Likeså er det et ønske om å utvikle flere små enheter for å gi arbeidstilbud til enda flere.

Når vi nå ser at Halden Arbeid & Vekst går med relativt store overskudd, hadde vi håpet at det kunne brukes til nettopp å gi flere et arbeidstilbud. Ettersom selskapet er 100 prosent kommunalt eid og i hovedsak støttet av NAV – i tillegg til egne inntekter – burde det være i alles interesse at overskuddet går tilbake til bedriften. Som jo har en viktig samfunnsoppgave med å skape arbeidsplasser for de som trenger tilrettelegging. Målet med Halden Arbeid & Vekst må også være å gi flest mulig et godt og også for en del et varig tilbud om arbeid – og ikke et overskudd som blant annet benyttes til bonus for toppledelsen, presiserer Kirsten Viskum.

Hun minner samtidig om en tilsvarende bedrift – ViUno – som eies av Fredrikstad og Hvaler kommuner. - Her blir overskuddet nettopp benyttet til å gi flere et arbeid, heter det i leserinnlegget fra NFU Østfold regionlag.

Aldri fått så mye støtte

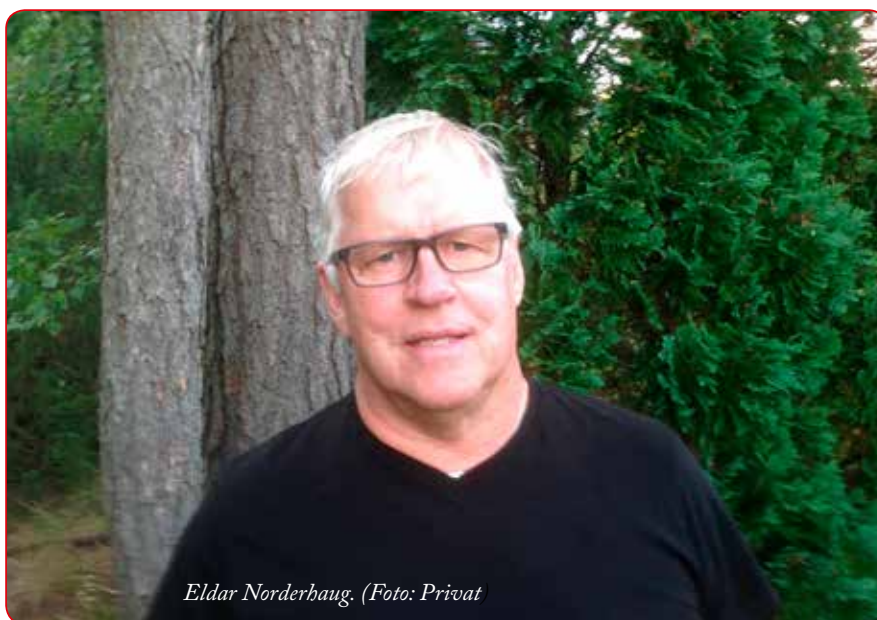
- Mediefokus på min person har vært en del av hverdagen som mangeårig fagforeningsleder i Halden kommune. Jeg har likevel aldri opplevd å få noe i nærheten av så mye støtte som i denne saken.

I en samtale med SFA tar nestleder i styret for Arbeid & Vekst, Eldar Hage Norderhaug, avstand fra at generalforsamlingen i bedriften – ved Haldens ordfører Thor Edquist – nektet å oppfatte ham som varsler i kraft av å være styremedlem i et aksjeselskap. - I likhet med ham mente styreleder Carsten Dybevig at jeg var illojal ved å ta initiativ til å få gransket spørsmålet om hvorvidt utbetalingen av bonus til toppledelsen var lovlig.

Norderhaug presiserer at det var hans plikt å stille dette spørsmålet – slik det alltid er hans plikt å følge arbeidslivets regler. -Derfor ba jeg også styreleder og generalforsamlingen om å betale pengene tilbake hvis bonusutbetalingen viste seg å være ulovlig. Det har ikke skjedd. Etter at jeg ikke fikk gehør noe sted, så jeg til slutt ingen annen utvei enn å ta kontakt med media. Jeg hverken kan eller vil sitte rolig å se på at det skjer ulovlig bruk av offentlige midler uten å gjøre noe, sier Eldar Norderhaug.

Uenig med NAV

Styret i bedriften har siden måtte tåle mye kritikk for at de i skrivende stund (primo september) ikke har gått ut og beklaget det som skjedde. Eneste tilbakemelding så langt er at styret er uenig i NAVs konklusjon, men tar den til etterretning.

Eldar Norderhaug. (Foto: Privat)

Vil ha formannskapet som generalforsamling

Halden Arbeiderparti fremmet nylig forslag om at formannskapet skal overta som generalforsamling i selskaper der kommunen er eneste eier. Begrunnelsen var at det vil kunne skape større åpenhet. Leder Kirsti Brække Myrli understreket i en kommentar til Halden Arbeiderblad at forslaget ikke var et resultat av uroen rundt Halden Arbeid og Vekst. - Denne saken har imidlertid gjort oss mer oppmerksom på viktigheten av å ha innsyn i og åpenhet også rundt de kommunale aksjeselskapene – blant annet i form av åpne møter og protokoller. Forslaget ble nedstemt.

Jeg er overrasket over reaksjonene

SFA har stilt Haldens ordfører Thor Edquist, som i kraft av sitt verv også er generalforsamling for Halden Arbeid & Vekst (HAV), en del spørsmål om den omstridte bonusen til toppledelsen. Han valgte å besvare dem skriftlig, men ga samtidig beskjed om at vi enten måtte gjengi alt – eller ingenting:

SFA: Er du overrasket over at fordelingen av overskuddet til toppledelsen er blitt møtt med så stor motstand blant de som mener den reiser prinsipielle og moralske spørsmål i et selskap som er 100 prosent eid av kommunen og som dermed både er opptatt av lønnsombeten og retningslinjene bedriften drives etter?

TE: Utgangspunktet er at HAV AS er et eget selskap med et eget styre. De ansatte er ikke kommunalt ansatte og økonomien er helt adskilt fra kommunens.

Før 2011 gikk selskapet med store tap. Dagens styre har gjort en fantastisk jobb med å snu økonomien. Omsetningen var i 2015 på 57 millioner kroner, og overskuddet på 8,7 mill. Det viser at vi har et meget kompetent styre. Til sammenligning var bonusen som ble utbetalt på 225 000 kroner.

Fordi en del nøkkelpersoner har jobbet mye mer enn forventet, og mer enn styret var klar over, ville styret gi en påskjønnelse for den ekstra innsatsen som har reddet økonomien.

Etter samtale med NAV-direktøren som sendte brevet til HAV AS, kom det helt tydelig frem at de ikke ville ha reagert om overtidsbetaling var betalt ut i stedet, eller om lønningene var hevet. Bedriften står helt fritt til å bestemme sitt eget lønnsnivå.

Så på bakgrunn av at styret ikke har beriket seg selv, men gjort det de mente var best for å beholde nøkkelpersoner i bedriften, så, ja, jeg er overrasket over det.

SFA: Det står i paragraf 13-6 i «Krav til virksomheter som skal arrangere arbeidsforberedende trening at «Overskudd skal forbli i virksomheten og komme attføringsarbeidet og deltagerne til gode»(punkt b), og «Det skal ikke utbetales utbytte»(punkt c).

Hvordan ser du ovennevnte i forhold til at den omtalte delen av overskuddet ble fordelt blant topplederne fremfor å komme attføringsarbeidet og deltakerne til gode?

TE: Det er helt korrekt, og dette er nok også grunnen til at hverken revisor eller NHO ser ut til å være enige med NAV. Alt overskudd i bedriften er ført mot egenkapital hvert eneste år. Overskuddsdisposisjoner gjøres i forbindelse med årsoppgjøret og på generalforsamlingen. Det er ikke gjort noen slike disposisjoner av overskuddet, men det er altså ført mot egenkapital. Bonus føres som lønn og ble tatt på løpende drift, akkurat som overtidsbetaling eller høyere lønn ville ha blitt gjort.

Men – styret har beklaget at de ikke brukte overtidsbetaling eller høyere lønn i stedet for bonus, og vil rette seg etter det i fremtiden. Til ditt spørsmål om at pengene ikke kommer attføringsarbeidet og deltakerne til gode, så er det opp til øynene som ser. For minus er som nevnt snudd til 8,7 millioner kroner i overskudd – bare i fjor.

Skulle en eller flere av nøkkelpersonene forsvinne til andre firmaer, nå som markedet åpnes opp og konkurransen blir hardere, ja, da vil millionene mest sannsynlig rulle. Hvis så skulle skje, vil det gå ut over nettopp deltakerne – og styret ville ikke ha gjort jobben sin.

I og med at det nå åpnes opp for at private selskaper kan konkurrere om oppdragene, bør også regelverket være likt for privateide og kommunalt eide selskaper fremover.

SFA: Mener du som ordfører og generalforsamling for selskapet at nestlederen i styret, Eldar Norderhaug, skulle unnlatt å si fra at vedtaket var i strid med bedriftens retningslinjer? Og hvis ikke: Hva mener du han skulle ha gjort?

TE: Det er ikke noen forskjell på å sitte i styret i HAV AS eller et hvilket som helst annet AS i Norge. I svært mange styrer i AS må medlemmene skrive under taushetserklæringer. Altinn er et av

Thor Edquist er ordfører i Halden kommune og i kraft av sitt verv også generalforsamling for Halden Arbeid & Vekst. (Foto: Hans Kristian Thorbjørnsen / hoyre.no)

mange nettstedet hvor man kan hente ut slike erklæringer.

Det som er vanlig kutyme, og som jeg ville gjort, er å si fra til styreleder og eventuelt eier. Hvis det ikke fører frem og styret vedtar noe man ikke kan stå inne for, ja, så trekker man seg fra styret.

Det er svært mange AS i Norge, og sikkert også mange vedtak som ikke er helt enstemmige. Det styreleder kanskje burde ha gjort da han overtok, var å kjøre et kurs i generelt styrearbeid for styremedlemmene. Det er også vanlig at det blir gjort i mange AS, svarer Thor Edquist.

En skole for alle – i praksis

Likestilling må begynne i barnehager og skoler. Framtidige arbeidsgivere og arbeidstakere, politikere og byråkrater møtes der. Barn opplever mangfold tett på livet, og erfarer det som en selvfølgelig del av virkeligheten. I barnehagen og skolen kan vi lære hverandre å kjenne – på tross av forskjeller.

VIGDIS ENDAL
DAGLIG LEDER I SAFO

Likevel skjer opplæring til barn med funksjonsnedsettelse i stor grad utenfor vanlig klasseromsundervisning. Forskning viser at blant elever med fysiske funksjonsnedsettelse deltar mindre enn halvparten i klasseromsundervisningen på lik linje med andre barn. Elever med funksjonsnedsettelse blir også mer og mer satt utenfor gjennom utdanningsløpet. Dette gir negative konsekvenser, ikke minst for den enkeltes venne-nettverk.

Selv om interesseorganisasjonenes arbeid i mange år har vært å kjempe fram rettigheter på mange områder, dreier arbeidet seg i dag i stor grad om å jobbe for at rettighetene blir oppfylt. Ved rundebordskonferansen med Regjeringen i juni, var SAFOs hovedbudskap at skolen også i praksis må være for alle, hvis vi skal få til inkludering i arbeid og samfunnet ellers.

NFU går foran i arbeidet for at elever med utviklingshemming ikke skal diskrimineres. Kommunale og fylkeskommunale råd er arenaer der representanter arbeider for likestilling. Her kan det også komme opp saker som gjelder barnehager og skoler. Derfor sendte SAFO i sommer ut informasjon til representanter som er foreslått av SAFO-organisasjonene. Brevet ble sendt ut til SAFO-regi-

onene, som vil videresende det til «våre» folk i kommunale råd.

Vi håper denne informasjonen kan være hjelp i behandling av saker som gjelder opplæring. I brevet viser vi til hvilke rettigheter elever med funksjonsnedsettelse har og gir noen tips om hvor det kan hentes mer informasjon. Vi minner dessuten om dokumentet «SAFOs politikk for inkluderende opplæring». Dette dokumentet ligger på SAFOs hjemmesider www.safon.no

Her står det også om andre temaer som representanter kan være obs på – når rådene får saker som indirekte berører inkluderende opplæring til behandling. «Skolesaker» i kommuner og fylkeskommuner står det gjerne om i forbindelse med budsjettprosesser og i byggesaker. Planer om spesialskoler eller «forsterkede skoler» vil kunne komme fram i denne sammenheng. I slike saker kan rådsmedlemmer for eksempel stille spørsmål som: Er det planer om egne avdelinger og bygg for spesielle grupper elever som skal brukes til adskilt undervisning? Er universell utforming ivare tatt slik at alle barn får tilgang?

SAFO mener at alle elever skal få tilbud om å gå på nærskolen med tilpasset opplæring, og ikke bli plassert på spesialskoler – selv om det skulle

være «ledige plasser» på spesialskoler.

For de som føler seg usikre hvordan de skal forholde seg til disse sakene, er det godt å vite at det finnes erfarne organisasjonsfolk å spørre. Du kan kontakte din SAFO-region (se SAFOs hjemmesider om du er i tvil). NFU-medlemmer er også spesielt heldige som har en juridisk rådgiver i administrasjonen sentralt som kan gi veiledning i saker som har med opplæring av elever med utviklingshemming å gjøre.

Vigdis Endal.

Hva er PWS?

Prader-Willi syndrom (PWS) er en medfødt kromosomfeil som kjennetegnes av varierende grad av utviklingshemning og/eller lærevansker, fedme og et karakteristisk utseende. Personer med syndromet har konstant lyst på mat, kan spise tre ganger så mye som andre og har samtidig et kaloribehov som er 20-30 prosent lavere enn jevnaldrende. De er avhengig av faste rammer i hverdagen og livslang diett under streng kontroll med tett oppfølging av ernæringsfysiolog i kombinasjon med tilrettelagt og tilstrekkelig fysisk trening.

Frambu senter for sjeldne funksjonshemninger er det landsdekkende kompetansesenteret for personer med PWS. Det står mer informasjon om syndromet på www.frambu.no

Caroline i 2013 da hun veide 139 kilo som etter hvert økte til 145,9 i omsorgsboligen i Frogner bydel. (Foto: Henning Lillegård, Dagbladet)

Kampen for Caroline

Personer med PWS har et svært komplisert forhold til det å spise med sin helt eller delvise konstante lyst på mat og manglende metthetsfølelse. Likevel kan trygghet, forutsigbarhet, streng diett, tilrettelagt fysisk aktivitet og klare grenser i hverdagen være med på å bidra til kontroll med spisingen.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Ida Sohlberg fra Oslo vet hva hun snakker om. Hennes datter Caroline har klart det. Men før hun kom så langt kjempet moren en tøff kamp med ulike deler av hjelpeapparatet. Det skulle bli en kamp som i over 30 år ødela en stor del av begges liv. Men – Ida var en «løvemamma». Hun ga seg aldri og fikk etter hvert stadig flere tilbakemeldinger og «merkelapper» om at hun var alt fra «monster», hysterisk til kranglete og ikke minst kravstor i sin kamp for datterens rettigheter.

Det skulle gå 20 år før det endelig ble tatt en gentest og Caroline fikk sin PWS-diagnose. Dermed fikk moren konstatert det hun lenge hadde hatt mistanke om. Det skulle siden vise seg at diagnosen stod med spørsmålsteget etter i datterens journal allerede i tredje levedøgn – uten at det ble fulgt opp. Alt mens moren i år

etter år gikk sin kanossagang mellom diverse ulike faginstanser som – med få hederlige unntak – hverken forstod eller forsøkte å finne ut hva som var i veien med jenta som gradvis ble tykkere og tykkere.

Etter at diagnosen var fastslått, ble Ida oppnevnt som datterens verge. Det ble fattet vedtak om bruk av makt og tvang i forhold til matinntak og moren fikk endelig gjennomslag for at Caroline ikke lenger fikk tilgang på egne penger. Ida fikk etter hvert sterke støttespillere blant fagfolk med kompetanse på den sammensatte PWS diagnosen i habiliterings-tjenesten for voksne på daværende Ullevål sykehus og ved Frambu senter for sjeldne funksjonshemninger. De argumenterte forgjeves overfor både ledelsen i administrasjonen og ansatte ved etter hvert i alt fem omsorgsboliger i Frogner bydel om

Caroline i dag.

at alt som ble gjort i forhold til Carolines ulike problemer var feil. Alle tilbud om oppfølging og veiledning ble avvist av bydelen med henvisning til at opplegget i deres regi var godt nok.

Flyttet hjemmefra

Vi går litt tilbake i tid:

Caroline flyttet hjemmefra til en omsorgsbolig da hun var 18 år gammel. Før hun kom dit, var hun slank med sin høyde på 1,69 og vekt på 55 kilo. Overgangen til omsorgsboligen skulle bli begynnelsen på 11 år med opphold i til sammen fem omsorgsboliger i samme bydel der hun stort sett bodde sammen med andre personer med utviklingshemning – uten syndromet. Ikke noe sted var det ledelse eller ansatte med kunnskap, nok kompetanse eller vilje til å forstå hvordan de kunne hjelpe henne.

Moren argumenterte for døve ører om det uheldige i at datteren måtte bo under samme tak med andre personer med utviklingshemning med et normalt forhold til mat. Mangelen på kunnskap fra tjenesteyterne innebar også at Caroline fikk «lommepenger» – noe personer med syndromet ikke kan ha. Og det gikk som det måtte gå: Caroline brukte hvert øre på mat, økte i vekt – og til slutt – og kort fortalt – veide den unge kvinnen hele 145,9 kilo.

Lite tilsyn

Noe av det som utløste Carolines største frustrasjon og etter hvert mest destruktive atferd var at det ikke kom ansatte og var sammen med henne i leiligheten i omsorgsboligen så ofte som vedtaket hennes på 46 timer tilsyn pr uke skulle tilsi. Vedtaket på 24 timer støttekontakt i måneden ble heller ikke fulgt opp. Det fikk den allerede utrygge, deprimerte og sårbare unge kvinnen til å reagere slik personer med PWS gjerne gjør i en uforutsigbare hverdag: Hun ble kranglete, påståelig, sint, lei seg, masete, følte seg misforstått, urettferdig behandlet – og reagerte med stadig mer overspising, både av mat som hun stjal og gjemte unna. Til slutt ble det leid inn vektere for å passe på ansatte mens de var på jobb hos Caroline.

Moren tok i sin fortvilelse etter hvert kontakt med advokat i tillegg til å klage bydelen inn for Fylkesmannen over det mangelfulle tjenestetilbudet. Mor og datter stod også fram i Dagbladet i håp om at

det både kunne bedre Carolines situasjon og få politikerne i et valgår (2013, red. anm.) til å oppfylle egne vedtak. Resultatet ble et stort oppslag i avisen der bydelsadministrasjonen erkjente at Caroline ikke hadde fått alle timene hun hadde vedtak på. Klagen resulterte også i at moren fikk medhold og sine utgifter til advokatens honorar dekket 100 prosent.

På dette tidspunkt hadde imidlertid både mor og datter fått nok av Frogner bydel. De ble enige om at Caroline måtte flytte. Bydelen la henne ut på anbud og hun flyttet deretter til en ny og tilpasset leilighet i regi av det private omsorgsfirmet Stenimed (som nylig ble kjøpt opp av Aberia Healthcare – et selskap som driver helse-, velferds- og omsorgstjenester i Norden, red.anm.)

Den nye hverdagen

Ledelsen og de ansatte i Stenimed tok Carolines PWS-problematikk på alvor fra dag en. Her ble hun møtt med umiddelbar aksept og forståelse for at hun hverken kunne eller skulle bo under samme tak som personer uten syndromet. Det ble i samarbeid med mor ansatt hjelpere i medlevertturnus. De fikk grundig skoleing om de mange utfordringene PWS innebærer både hos ernæringsfysiolog på Frambu og ikke minst av habiliteringstjenesten for voksne på Ullevål universitetssykehus.

Etter snart seks år i et trivelig og trygt bomiljøet med kvalifiserte hjelpere, kalorifattig diett, ukentlig veiing og daglig fysisk aktivitet, har Caroline rast ned i vekt og veier i dag utrolige 68,4 kilo. Både hennes og morens hverdag har forandret seg hundre prosent.

- Endelig kan jeg slappe av i visshet om at Caroline har det bra, understreker Ida Sohlberg som i dag bor på Hvasser i Tjøme kommune. - Nå kommer hun jevnlig på besøk. Her i huset følger vi hennes diett til punkt og prikke – noe alle bare har godt av. Det fungerer utmerket. Caroline selv har det så bra nå og vil minst av alt risikere å legge på seg igjen.

På spørsmål om hva hun mener skal til for å legge best mulig til rette for at personer med PWS skal få et godt liv, svarer moren at det etter hennes oppfatning i utgangspunktet handler om allmenne menneskelige verdier vi alle er avhengig av. - Det handler om å bli møtt med respekt, ærlighet, å bli satt pris på, få ros når noe

Ida Sohlberg fikk tidligere høre at hun var alt fra «kranglete», «hysterisk» til «masete» og et «monster» i sin kamp for Caroline.

er bra, bli tatt på alvor og føle seg forstått.

Personer med PWS er i tillegg helt avhengig av en mest mulig forutsigbar hverdag med trygge rammer og klare grenser med flest mulig like aktiviteter. I likhet med Caroline vil de aller fleste dessuten ha behov for et vedtak om bruk av tvang etter helse- og omsorgstjenesteloven i forhold penger og matinntaket. Ved å sørge for at disse forutsetningene er til stede, vil personer med et i utgangspunktet komplisert og krevende syndrom, kunne få en verdig, forutsigbar og meningsfylt tilværelse.

Angrer

I dag angrer Ida på at hun ikke anmeldte Oslo kommune for den mangelfulle oppfølgingen av datteren. - Det kunne i beste fall ha ført til at andre hadde sluppet å kjempe den samme kampen som ødela så mange år av våre liv. Det er samtidig tragisk og opprørende å konstatere at det fortsatt er ytterst få personer med PWS både i Oslo og ellers i landet som får ivaretatt behovene sine på en god nok måte, presiserer Ida Sohlberg.

Jeg har fått ny kropp!

- Det kjennes som om jeg har fått en ny kropp. Jeg har endelig nådd målet om å veie normalt igjen. I dag beveger jeg meg uten problemer, er så å si aldri syk, alltid opplagt, ikke trøtt lenger og i god fysisk form.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Caroline Blix har lovet seg selv aldri å overspise igjen. Hun vet så altfor godt hva det vil si å leve et passivt liv i en nærmeste ubevegelig kropp som bare er til besvær både fysisk og psykisk. 36-åringen er fast bestemt på å beholde dagens «matchvekt» på 68,4 kilo – selv med de klare grensene det vil kreve for hennes matinntak og behov for fysisk aktivitet – resten av livet.

- Jeg hadde aldri klart det uten mamma. Takket være henne har jeg i dag både mennesker rundt meg i det daglige som setter grensene jeg trenger og den kunnskapen som ellers må til for å forstå det vanskelige forholdet vi som har PWS har til mat. I årene før jeg flyttet fra Frogner bydel var jeg stort sett alltid utrygg, lei meg, sint og følte meg uglesett og lite forstått og respektert av de ansatte. I dag er jeg venn med hjelperne mine. Noe av det beste her er likevel at jeg slipper å forholde meg til flere tjenesteytere inn og ut av hjemmet mitt hver dag.

Bestemmer selv

I dag bestemmer 36-åringen selv hva hun vil spise. I samarbeid med tjenesteyterne settes det opp en meny for en måned om gangen. Hun har et vanlig norsk, men kalorifattig kosthold – og alt må veies på grammet.

Hun har ingen ting med selve matlagingen å gjøre, og opplever det som en stor lettelse. Det er ikke en gang kjøkken i leiligheten hun bor i. De ansatte tilbereder og serverer hennes fire daglige måltider på sitt kjøkken i etasjen over – der de også spiser sammen.

Mens hun i omsorgsboligen i Frogner bydel måtte forholde seg til tre hjelpere pr. dag, har hun nå kun en person hos seg om gangen i medlevertturnus. Det er i alt fem ansatte som rullerer på å være sammen med henne i til sammen fire stillinger. Naboen i etasjen under har også PWS.

Slik er hverdagen blitt oversiktlig og forutsigbar samtidig som Caroline får

I dag tenker Caroline Blix sjelden på mat.

ivaretatt sitt behov for privatliv. I tillegg til å få hjelp med vask av klær, renhold og holde leiligheten sin i orden, er de ansatte sammen med henne på tur, i svømmehallen og andre aktiviteter.

Selskaper

På spørsmål om hvordan hun forholder seg til mat når hun blir invitert i selskap eller andre former for sosialt samvær, svarer Caroline at hun – med unntak av besøk hos sin mor – alltid har en hjelper med seg som har med seg maten hun trenger. Hun har jobb to halve dager i uka, og håper det blir mer etter hvert. Her spiser hun lunsj som av en av de ansatte kommer med før de går sammen hjem eller på andre aktiviteter i etterkant.

- Tenker du ofte på mat nå?

- Det skjer veldig sjelden, og er noe av det beste med hvordan jeg har det nå, svarer Caroline. Som synes det er deilig å få ferdige måltider servert i visshet om at kroppen får det den trenger. Hun setter i tillegg stor pris på at maten i tillegg til å være god, også er delikat anrettet.

- Er du med når det handles mat?

- Det hender en sjelden gang, men jeg

En lang og god prosess

- Det har vært fantastisk spennende å følge Caroline i den langvarige prosessen med å gå så mye ned i vekt og en glede å se hvordan hun trives både med kroppen og hverdagen sin nå.

SFA møtte miljøarbeider Kjell Arne Linstad hjemme hos 36-åringen som ikke la skjul på hvor imponert han er over Carolines viljestyrke og det hun har klart. I dag synes han det er like morsomt hver gang å være med henne når hun skal kjøpe klær og opplever hvor glad hun er når hun nå kan velge de hun vil ha i vanlige størrelser i vanlige butikker.

Kjell Arne er en av de i alt fem ansatte som jobber i medlevertturnus hos 36-åringen. Som i praksis betyr at de er på jobb tre og fire døgn i strekk med en uke fri i mellom. Denne arbeidsformen passer ham som pendler fra Hadeland svært bra.

I tillegg til den grundige skoleringen de ansatte har fått om de ulike sidene ved det å ha PWS, setter den erfarne miljøarbeideren stor pris på det gode samarbeidet med Ida Sohlberg. - Det var svært viktig for oss som skulle følge Caroline i hennes nye hverdag og – heldigvis lange – prosess med å skulle gå så dramatisk ned i vekt. Jeg tar hatten av for henne – som greide det!

Kjell Arne Linstad.

er ikke spesielt opptatt av det, fordi jeg vet at jeg skal ha minst mulig med mat å gjøre. Jeg blir derimot gjerne med når det skal kjøpes inn ting til leiligheten. En av hjelperne mine er uansett alltid med og betaler på mine vegne. Jeg har innsett at jeg ikke takler å ha penger mellom hendene, så det er helt greit.

Ingen kommentar

Redaksjonen tok kontakt med bydel Frogner for å få en kommentar på reportasjen om Caroline Blix, men bydelen ønsker, ifølge en e-post fra teamleder Anne Ryymin, ikke å kommentere saken.

Deltakerne fikk tilbud om en rekke innendørs-aktiviteter som kom godt med når værgudene ikke var på deres side.

Stemningen bedre enn været på NFUs sommerleir på Halsnøy

Stemningen på årets sommerleir på Sunnhordland folkehøgskole på Halsnøy i regi av NFU Hordaland fylkeslag på Halsnøy var bedre enn været.

TEKST OG FOTO: JENS PETTER GITLESEN

De ca. 50 deltakerne kunne som vanlig velge mellom mange aktiviteter – der fjorårets suksess med sminkekurs samlet flest – selv om det kun var kvinner som deltok. Tur til Stord med shopping, bowling, båttur, diverse innendørsaktiviteter og intervju med NRK ble det også tid til mellom slagene. Diskoteket hver kveld samlet mange – og det hele ble rundet av med festmiddag, livemusikk og dans – den siste – før nye og gamle venner takket for seg. Flere ga allerede uttrykk for at de har begynt å glede seg til neste års sommeruke – som starter 3. juli.

Denne årlige sommerleiren er et samarbeid mellom Norsk Folkehjelp, Frivillighetssentralen og NFU Hordaland fylkeslag.

Noen tar sjanser.

God mat fra folkehøgskolens kjøkken i år også.

Tospann som bidro til den gode leirstemningen.

Allstedsnærværende leirsjef Odd Kåre Barkved

Sangfugler på Hove.

Et mylder av aktiviteter under NFUs organisasjonsleir

«Jeg får svare som Pippi: Dette har jeg aldri prøvd før, men det kan jeg sikkert» da jeg ble spurt om å lede det første matkurset i NFUs organisasjonsleirs historie!

TEKST: BITTEN MUNTHE-KAAS. FOTO: JOHN HARALD WANGEN OG BITTEN MUNTHE-KAAS

Det skulle vise seg at tidligere forbundsleder i NFU, Helene Holand, ikke hadde noen problemer med å gå i sitt store forbildes fotspor da hun kastet seg ut i arbeidet med planleggingen og gjennomføringen. Og med menyen disse kursdeltakerne spiste seg gjennom de tre kursdagene, var det ikke til å undres over at det ble noen glisne bord under felleslunsjen på Hove. De fleste kjøkkenskriverne valgte (selvsagt) å spise den selvlagde maten i stedet – laget etter oppskrifter i Sølvi Lindes og Anne Gro Innstrands kokebok "Så godt!". De fikk tilberede og fortære alt fra afrikansk tomatsuppe med peanøtter, fullkornspasta med både røkelaks og hjemmelaget tomatsaus og en fargerik fruktsalat med krem – for å nevne det som stod på menyen den dagen SFAs utsendte stakk innom. Håpet er at det irrgønne forkleet deltakerne fikk med seg hjem har inspirert dem til å lage sunn og delikat mat fra bunnen på hjemmebane også.

Matkurset var ikke det eneste nye som stod på årets kursprogram. Allsidige Jan Martin Christensen har i årevis arbeidet med idrettsutøvere med utviklingshemning både i Vest-Agder idrettskrets av Norges Idrettsforbund og i Bodø – der i tett samarbeid med NFU fylkeslag i

Nordland. Deltakerne på hans kurs fikk prøve seg på orientering, teppecurling og boccia. Så inspirert ble Jan Martin over det han så og opplevde på leiren i løpet av sitt eget kurs at like godt ble på Hove uken ut for å få med seg alt. Det er all grunn til å håpe på et gjensyn med ham i 2017!

De som ville lære mer om NFU fikk også i år lære mer om organisasjonens arbeid – dyktig ledet av Grete Müller og Astrid Uthaug. Deltakerne i sosiale medier hadde som vanlig selveste forbundslederen som kursleder. Jens Petter er en allsidig herremann – også som pedagog og primus motor bak årets leiravis – og deltakerne her fikk utvilsomt mye igjen for å bruke de tre kursdagene med ham.

God gruppedynamikk

Møtene med kurslederne er i det hele tatt alltid en hyggelig opplevelse for oss som går rundt og forsøker å få med oss alt som foregår samtidig på det store leirområdet. Det er like fint hvert år å se hvordan de skaper en trygg og god gruppedynamikk. Som spesielt blir synliggjort når deltakerne skal vise fram hva de har lært. I år skjedde det ikke minst under forestillingen med deltakere fra musikk- og teaterkursene som i tillegg til innøvet og selvlaget

teaterforestilling og sangnumre fremførte egne ting – med et heidundrende regnvær på festtelt-taket som akkompagnement. Her dukket det frem talentfulle artister på løpende bånd som trollbandt publikum med til dels fantastiske fremføringer.

Og like trivelig og spennende er det hvert år for et matvrak som undertegnede å dra ned på brygga etter frokost for å sanse hva friluftsgruppa kommer inn med når de under ledelse av leirsjefen sjøl, Odd Kåre Barkved og Jarle Uthaug, har vært ute og trukket nattens garnfangst. Og mens bøttene fylles, begynner magen å rumle på nytt og munnen fylles med vann. Det skjer – bare ved tanken på at det igjen er tid for sommerens beste grillmåltid med nytrukket torsk og flyndre og andre delikatesser i pakker som grilles over bålet, spises med fingrene der og da - og bare nynytes – med villbringeber fra et kratt bare noen titalls meter unna som dessert.

Det kan ikke bli annet enn god stemning av lange slaraffendager med gode sommeropplevelser. Og selv om værgudene ikke var helt i humør hele Hove-ukene, ble årets leir nok en gang en opplevelse de mange deltakerne etter alle solemerker vil se tilbake på med glede.

1. Fra matkurset. 2. I Pippis fotspor: Helene Holand. 3. Markus Christensen lot seg inspirere av Høve-folket. 4. Teatergruppa øver. 5. Konsentrert gitarist. 6. Fotballspillere etter seiersdyst. 7. Forberedelser til sommerens beste fiskemåltid..

I mangfoldet er det best læring

I idylliske omgivelser i Selbu i Sør-Trøndelag ligger Peder Morset Folkehøgskole. Her får elevene mulighet til å delta i flerfoldige aktiviteter både inne og ute – ledet av et team med stor kunnskap og kompetanse både faglig og mellommenneskelig. Gjennom de mange spennende valgfagene får den enkelte tilrettelagte utfordringer – uansett bakgrunn og tidligere erfaringer.

TEKST: MORTEN DAHLØ.
FOTO: JON SENDE OSEN

Elevene kan for eksempel velge mellom linjer som Flexi – aktiv livsstil, idrett og friluftsliv, hesteliv, arbeidstrening, media, kunst og design. Linjene er lagt opp slik at hver enkelt kan lære og utvikle seg mest mulig. I løpet av skoleåret får mange et nytt syn både på seg selv og sine medmennesker.

Mangfold i sentrum

Skolen har omvendt integrering i praksis – og ikke bare på papiret. Her er det plass til 40 elever med funksjonsnedsettelse og 28 elever uten. Elevene lever tett på hverandre og jobber sammen faglig. Den enkelte får fordype seg faglig og dyrke sine interesser på sitt nivå. Mangfoldet i elevgruppa fremmer synet på og holdningene om at alle mennesker er tydelige og hele individer, med rettigheter og plikter i fellesskapet. Den viktigste læringen oppstår gjennom menneskemøter, og her legges

det stor vekt på faglig og personlig utvikling.

MOT-Folkehøgskole

Peder Morset folkehøgskole er den eneste folkehøgskolen som har et samarbeid med organisasjonen MOT. Her jobber det MOT-informatører som formidler de verdiene organisasjonen og skolen står for. Et sentralt mål for skolen er å gi unge mennesker styrke og tro på seg selv og sine ferdigheter slik at de får MOT til å ta egne valg og bli bedre rustet til å stå på egne ben

Søknadsfrist for elever med funksjonsnedsettelse for skoleåret 2017/2018 er 1. november 2016. Det står mer om folkehøgskolen på www.pedermorset.no

«I starten av året bodde jeg på rommet ved siden av en jente med Downs syndrom. Resten av året bodde jeg på rommet ved siden av Sara» (Tidligere elev, 20 år)

«I mangfoldet får du den beste læring, uavhengig av dine forutsetninger» (Fritt etter professor Tom Tiller)

1. Arbeidslinja driver egen kafé i bygda. 2. Topptur i nærområdet. 3. Bilpleiegjengen. 4. Allsang og hyggelveld. 5. På skøyter. 6. Klatring. 7. Rafting. 8. Ridetur ved Selbusjøen. 9. Topptur.

ASK

Utdanningsdirektoratet har laget en ny veileder for lærere som har eller skal ha elever med behov for ASK – Alternativ Supplerende Kommunikasjon – i skolen.

Personer med behov for ASK er en sammensatt gruppe som har det til felles at de har lite eller ingen tale. ASK er alt som hjelper en person til å kommunisere. Eksempler kan være alt fra håndtegn, grafiske symboler og talemaskiner. Kroppslige uttrykk som må tolkes og tillegges mening av andre, er også alternative kommunikasjonsformer. Det står mer på www.utdanningsdirektoratet.no

SAFO

Husk å sette av datoen for SAFO-konferansen 2017 som arrangeres på Thon hotel, Gardermoen i dagene 28. og 29. januar. Det blir lagt ut mer informasjon etter hvert på www.safo.no

Idrettsdager

Også i år arrangeres det «Grenseløse idrettsdager» der potensielle utøvere med funksjonsnedsettelse får anledning til å prøve ut en rekke idretter. Noen steder arrangeres det kurs/seminar samtidig. Målet er at flere skal få vite hvilke tilbud som finnes.

De grenseløse dagene arrangeres i år i Trondheim (25.9), (Sarpsborg 28.9.), Arendal (12.10), Mosjøen (12.10), Kristiansand (18.10), Nærbø (19.10), Bergen (21.10), Bodø (25.10), Kristiansund (26.10), Oslo (26.10), Gjøvik (27.10), Skien (2.11), Mjøndalen i Nedre Eiker (8.11), Tromsø (10.11), Steinkjer (16.11), Førde (19.11), Alta (22.11), Navn på kontaktpersoner i de enkelte, deres e-postadresser og telefonnumre er lagt ut på <https://www.idrettsforbundet.no/funksjonshemmede/grenselose-idrettsdager/>

Tvedestrand

Politikerne i Tvedestrand har vedtatt å effektivisere driften av kommunen. I løpet av tre år skal det kuttes nærmere 10 millioner kroner, skriver avisen Tvedestrand-posten.

Både spesialundervisning og tjenester til mennesker med utviklingshemning er ifølge Tvedestrandposten områder hvor kommunen bruker mer enn andre kommuner.

Jens Petter Gitlesen har kommentert vedtaket på www.nfunorge.org

Dokumenttabbe

Datatilsynet har gjeve Årdal kommune gebyr på 150.000 kroner for dokumenttabbe.

Årsaka er at kommunen i februar i år publiserte svært sensitive personopplysninger om til sammen 13 personer med utviklingshemning på kommunen sin postjournal.

Firenze

Trisom Games – eller et slags OL – ble arrangert for første gang nylig. Det skjedde Firenze i Italia med Sports Union for Athletes with Down Syndrome (S/U-DS) som arrangør.

Padling

Padleforbundet deltok nylig på aktivitetseir for ungdom med utviklingshemning på Haraldvangen i Akershus. 40 unge deltok på leiren i tillegg til like mange og aktive assistenter/ledsagere.

Jonas-prisen

Årets Jonas-pris, som deles ut av Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, ble nylig tildelt Marte Goksøyr sammen med regissør Kjersti Horn. Juryens begrunnelse handler om at «de sammen har bidratt til å skape et mer inkluderende og tolerant samfunn hvor menneskelig variasjon og personlige særtrekk vurderes som en berikelse og ikke som et problem.»

Vi gratulerer!

Håndball

Alta Idrettsforenings fotball-lag for spillere med utviklingshemning har deltatt på Alta-turneringen og har flere turer til landsturneringa bak seg. Nå vil tre BUL-jenter også ha spillere med utviklingshemning over 15 år ut på håndballbanen.

De vil ikke bare gi et treningstilbud, men skape et lag som skal spille kamper, inkluderes og føle klubbtilhørighet. I tillegg til at de forsøker å nå ut til pårørende, er det sendt brev til kommunale boliger for personer med utviklingshemning om at det blir trening hver torsdag fremover – hvis interessen er stor nok. Interesserte kan gi tilbakemelding på mailadressen hu@bul-alta-no.

Lærere

Rektorer fra hele landet har gitt ferske lærere karakter fra 1 til 6, på hva de scorer godt på – og hva rektorene mener de mangler. Rektorene mener at de nyutdannede lærerne kan fagene godt. De får samtidig dårligere score på arbeid med sosial kompetanse og relasjonsbygging, spesialundervisning, skolejuss og samarbeid mellom skole og hjem.

NRK

Jannicke Ø. Andresen representerer NFU i NRKs brukerråd. Rådet skal gi NRK innspill som kan bidra til at NRK blir mest mulig tilgjengelig for flest mulig.

På et møte i brukerrådet 8. september ble NRK på nett og mobil gjennomgått. I den forbindelse ønsket hun innspill fra seere og lyttere med utviklingshemning via NFUs facebook-side. Hun ville vite om det var noe de er spesielt fornøyd med, savner eller er misfornøyd med. I så fall tok hun imot tilbakemeldinger på <http://m.me/NFU norge>.

På spørsmål fra SFA om det kom inn mange henvendelser, svarer Andresen imidlertid benektende.

Jannicke Ø. Andresen representerer NFU i NRKs brukerråd (foto. Privat)

App-bibliotek

Vi minner om www.appbibliotek.no der det er lagt ut en oversikt over apper til smarttelefoner og nettbrett for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Statped

Statped-konferansen «Muligheter – når ingenting går av seg selv» i dagene 20. og 21. oktober skal handle om utvikling og læring for de med de største og mest sammensatte funksjonsnedsettelsene. Hvordan snakker vi sammen når ord og symboler er til liten nytte? Hvordan skaper vi hverdager med engasjement og glede? Søkelyset rettes mot livsinnholdet til mennesker som trenger spesialisert kompetanse på tvers av mange fagområder.

Det står mer om konferansen på www.statped.no

Søker informanter

Foreldre som vil dele sine synspunkt og erfaringer om sine voksne familiemedlemmers bolig- og livssituasjon søkes av Linn K. Kirkfjell. Hun skal skrive en masteroppgave om bosituasjon, selvbestemmelse og livskvalitet for personer med alvorlig grad av utviklingshemning og «utfordrende atferd» – sett fra foreldrenes perspektiv. Spørsmål hun gjerne vil ha svar på er for eksempel: I hvilken grad opplever foreldre at tjeneste- og bosituasjonen gir muligheter for et godt liv og en meningsfull hverdag? Hva mener dere «et godt liv» innebærer for deres barn, og hvordan opplever dere at det i boligen blir tilrettelagt for selvbestemmelse og sosial deltakelse? Hvordan opplever dere at samarbeidet med boligen fungerer? Hva mener dere må til for at deres barn skal bli ivaretatt på best mulig måte?

Kirkfjell søker informanter som er pårørende til personer som har alvorlig grad av utviklingshemning, oppførsel som karakteriseres som problematisk, bor i en form for kommunalt bofellesskap som er et døgnkontinuerlig tilbud fra kommunen, fortrinnsvis er i alderen (ca) 16-30 år, og helst bor i Oslo/Akershus. Kirkfjell er imidlertid også interessert i informanter som bor noe lengre unna.

De som vil vite mer, kan ta kontakt med Linn på telefon (98 07 37 84) eller epost: linnkk@student.uv.uio.no,

ULOBA!

Vi minner om at Uloba – Independent Living Norge – fyller 25 år og skal feire det med stor skandinavisk BPA-konferanse som har fått tittelen «BPA eller institusjon – fri eller fengslet?» i Oslo i dagene 13.–15. oktober.

Konferansen skal handle om at BPA og friheten til mennesker med funksjonsnedsettelse er under hardt press i hele Skandinavia. Det bygges stadig flere og større institusjoner gjemt bak andre navn. På konferansen møtes deltakere fra hele Skandinavia for å diskutere mottiltak. Arrangementet er åpent for alle. Det legges nå fortløpende ut stoff om de mange foredragsholderne som skal i ilden og alt som ellers skal foregå på konferansen på www.uloba.no

Bamse Produkter AS

www.bamseprodukter.no

Bamse Produkter AS
Titangaten 13
1630 Gml. Fredrikstad
Tlf: 69300105
info@bamseprodukter.no
www.bamseprodukter.no

JÆREN
90 72 80 00
MAX TAXI

ME Æ ADLE VEIE

KONTAKT OSS NÅR DU TRENGER HJELP MED SKYSS TIL

- IDRETTSARRANGEMENT
- BARNEHAGE
- WEEKEND AKTIVITETER
- BRYLLUP TRANSPORT
- UTDRIKKNINGSLAG
- INNTIL 3 RULLESTOLER
- BLÅTURER
- OG MYE MER!

VI KJØRER OGSÅ
UTENLANDS

JÆREN
90 72 80 00
MAX TAXI

Telefon: 90 72 80 00
Mail: post@jmt.as
Nettside: www.jmt.as

JÆRHAGEN

BERGESENSTIFTELSEN

Kompetanse og Arbeidssenter Nannestad

Bahusvegen, 2030 Nannestad
Tlf: 66 10 52 35
kan@nannestad.kommune.no

**Norsk
Protein**

- ledd i næringskjeden

PRIMA

Idrettsveien 2, 7072 Heimdal Tlf 72 89 43 00
prima@prima-as.no www.prima-as.no

PEDER MORSET folkehøgskole

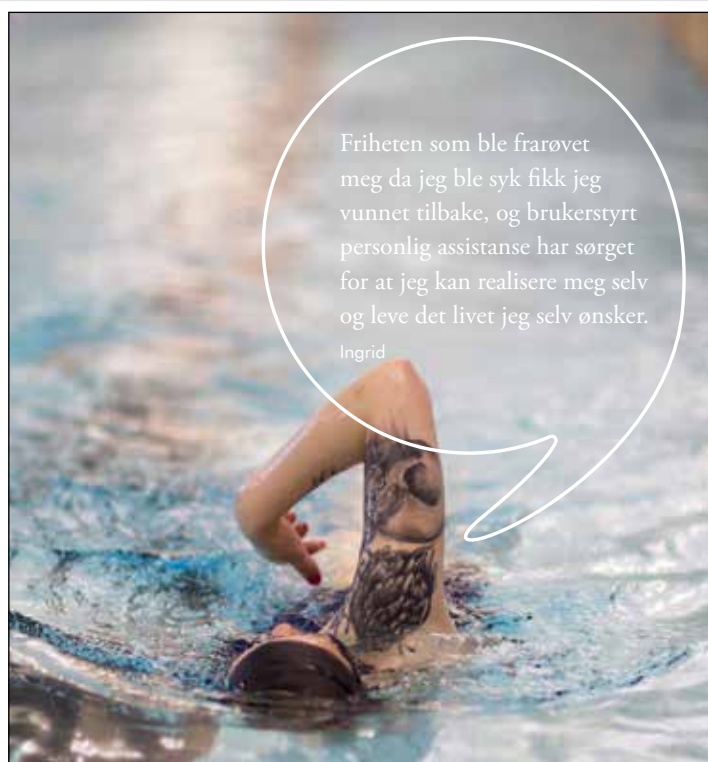
40 elever **med** lettere
utviklingshemming
og 28 elever **uten**.

Søknads-
frist
1 nov 2016

**LIKEVERD - INKLUDERING
MANGFOLD - FELLESSKAP**

www.pedermorset.no
facebook.com/pedermorset

Norges eneste **MOT** -folkehøgskole

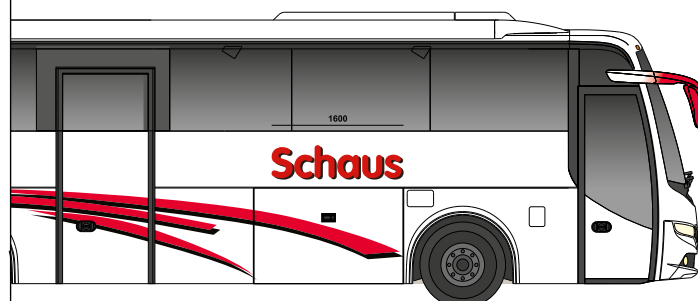
Friheten som ble fratatt meg da jeg ble syk fikk jeg vunnet tilbake, og brukerstyrt personlig assistanse har sørget for at jeg kan realisere meg selv og leve det livet jeg selv ønsker.
Ingrid

Human Care

Kontakt oss på telefon 950 43 000
www.human-care.no

SKAL DERE PÅ TUR?

NYHET! Turbuss med heis og plass til hele tre store rullestoler, bredere og høyere dør plassert midt på bussen. Denne bussen er tilgjengelig fra og med 1.mai. Ta kontakt med Schaus dersom du trenger buss med plass til rullestoler.

Schaus

- når du trenger buss

Vestbyveien 15, 1540 Vestby
Tlf 64 95 61 61, www.schaus.no

Sterk rygg og stort hjerte

Med AssisterMeg kan alle ha BPA.

AssisterMeg

sterk rygg og stort hjerte

Tlf: 994 30 245
post@assistermeg.no
www.assistermeg.no

Vil du annonsere i **samfunn for alle** ?

Ta kontakt med vår
annonseselger:

Salgs Forum AS

post@salgs-forum.no

www.salgs-forum.no

Buttons i to varianter:
Liten kr 3,- Stor kr 5,-

Tallerken (porselen)
kr 150,-

kr 100,- kr 150,-
Bøker om veien frem
til egen bolig

Kursbevis kr. 10,-

Kursmappe kr 25,-

Handlenett kr 50,-

Pris per stk. kr 15,-
8 stk. kr 100,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-

Krus (porselen) kr 200,-

Refleksbånd kr 25,-

Pins kr 25,-

«Fokus på overganger mellom ulike skoleslag»

I boken beskrives 12 overganger i skolesystemet, fra barnehage til arbeidsliv. Felles for alle eksemplene er at elevene, foreldrene og de involverte tjenesteyterne betrakter overgangen som vellykket. Alle elevene er inkludert i ordinær klasse, og de fleste har utviklings-hemming av varierende grad. Noen av elevene har store fysiske funksjonsnedsettelse i tillegg. Antall sider: 104.

Boken er utsolgt, men ligger klar for nedlasting på vår hjemmeside:
nfunorge.org/no/nettbutikk/boker/

Alle kurshefter 50,- kr per hefte (bortsett fra "Pengene mine"). Porto kommer i tillegg.

Om tro og livssyn

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval (nynorsk)

NFU - en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet "Aktiv i egen organisasjon"

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet (nynorsk)

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Pengene mine kr. 75,-

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Bestill i dag

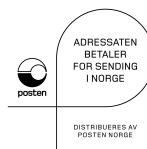
Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50, e-postadresse post@nfunorge.org eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Svaresending 1225
0090 Oslo

FRAMskolen

på Vallersund Gård

utlewa.no • Foto: Karin Størseth

vallersund.camphill.no/framskolen

Et lærested for
unge voksne med
utviklingshemming

Et folkehøyskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemming. Skolen vil bidra til å gi deg en god overgang fra livet i familie og skole, til et liv som voksen.

AKTIV

HJELPEMIDLER A/S

Nå med Fatbikehjul og
trommelbrems

Som sykkeltralle

MULTIKJELKE brukes sommer
og vinter, som piggekjelke ,
pulk ,sparkstøtting, joggevogn
og Fjellgeit

www.aktiv-hjelpemidler.no

www.aktivhjelpemidler.com

Tlf: Geirr 98239850. e mail: geirr@aktiv-hjelpemidler.no

Bli med på en unik tur!

Samos, Middelhavscruise, København og Kiel.

unikferie.no

☎ 976 96 984

facebook.com/unikferie

Habilitet • Ansvar • Velvære Brukerstyrt Personlig Assistanse

Er brukerstyrt personlig assistanse interessant for deg?
Ta kontakt med en av HAV's rådgivere i dag!

Totalleverandør av BPA og funksjonsassistent

Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA) er en ordning der de med nedsatt funksjonsevne/foresatte selv styrer egen hverdag, og har et lederansvar for assistentene som skal bistå med praktiske ting i hverdagen. BPA er et frigjørings- og antidiskrimineringsverktøy som gir langt større fleksibilitet og selvstendighet, og muligheten til å leve et aktivt og likeverdig liv. Samt det som står i naturlig forbindelse med dette. Independent Living er grunnlaget i HAV og er en av de eldste leverandørene på BPA tjenester i Norge.

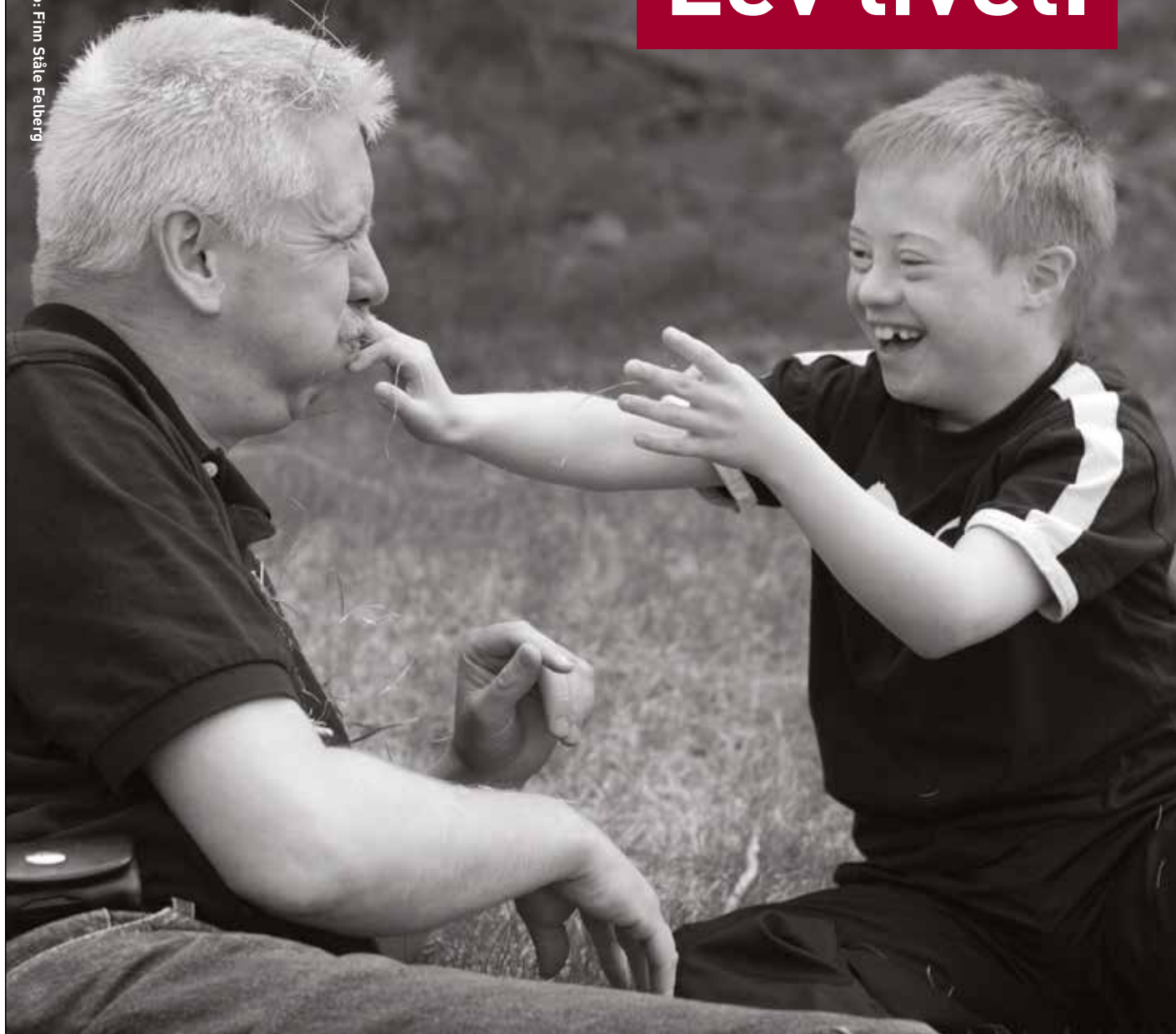
Funksjonsassistent er for mennesker med sterk fysisk funksjonsnedsettelse. Det betyr at arbeidstakeren selv skal være faglig kvalifisert til å utføre arbeidsoppgavene, men at vedkommende kan få avlastning med praktiske oppgaver i arbeidslivet.

Vi vil gi den enkelte tjenestemottaker en god og meningsfull hverdag. Allt vårt arbeid er basert på vår visjon om å skape en lettere hverdag med BPA. Vi legger stor vekt på at den enkelte tjenestemottaker selv får bestemme hvordan dagen skal være.

Følg oss på Facebook: HAV AS

HAV AS - WWW.HAVAS.NO - TELEFON 45 22 22 88 - EPOST: HAV@HAVAS.NO

Lev livet.

BPA står for muligheten til å definere sin egen hverdag. Til å ta styring og delta aktivt i samfunnet. Borgerstyrt personlig assistanse er verktøyet som bidrar til at funksjonshemmede med assistansebehov kan leve frie og selvstendige liv, og selv ta ansvaret for sin egen tilværelse.

Ulobas BPA handler ikke om pleie og omsorg, men om å ta kontrollen over sitt eget liv. Det er gjennom full likestilling og mulighet for deltakelse på alle samfunnsområder at hverdagen får mening.

BPA står for muligheten til å leve livet. Helt og fullt.

INDEPENDENT LIVING | NORGE

LÆR OM ULOBAS BPA PÅ BPA.ULOBA.NO

Kontakt oss

Forbundsleder
Jens Petter Gitlesen
41 10 13 42
jpg@nfunorge.org

Nestleder
Bjug Ringstad
61 17 28 00 / 91 81 87 00
bjug@ringstad.no

Frid Oline Tellefsen Svineng
90 93 61 56
fotsvineng@hotmail.no

Eirik Dahl
95 08 03 27
eirik.dahl.61@gmail.com

Oscar Eide
56 14 31 58 / 90 04 91 10
oe@coastcenterbase.no

Anne Jorun Økland
53 41 64 84 / 41 50 02 53
annejorun35@hotmail.com

Lillian Sundsdal
37 16 41 37 / 48 05 00 55
lilliansu56@gmail.com

Nasjonalt

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org
Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag
c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag
v/Tove-Britt Henriksen
Ignavn. 131
1912 ENEBAKK
64 92 62 53/90 83 93 80
tove.henriksen@tusker.no

NFU Østfold regionlag
v/Jørn Nilsen
Stenrødveien 62
1784 HALDEN
Mob 952 32 330
jorn.nilsen@halden.net

NFU Hedmark fylkeslag
v/Torill Vagstad
Dagfinn Grønsetsvei 39
2707 ELVERUM
Mob 402 88 307
torill.vagstad@gmail.com

NFU Oppland Fylkeslag
v/Staale Stampeløkken
Hagehaugveien 2 A
2613 LILLEHAMMER
Mob 97 69 44 52
stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag
v/Lena Lybæk
Sætrang gate 36
3514 HØNEFOSS
915 99 311
lena.lybaek@online.no

NFU Vestfold Fylkeslag
Pb 14
3276 SVARSTAD
92 02 89 38
nfv.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag
v/Øivind Jensen,
Rådyrveien 5
3790 Helle,
Mob 909 19 810
bjorgjensen02@gmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag
v/Svein Karlsen
Måkeveien 15
4950 RISØR
905 98 869
aafnfu@gmail.com

NFU Vest-Agder Fylkeslag
v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag
Støperigt. 34
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag
v/Kai Esten Dale
Omvikdalsvegen 51
5464 DIMMELSVIK
93 02 50 93
kai.esten.dale@knett.no

NFU Sogn og Fjordane
v/Gry Sætre
Angedalsvegen 107
6810 FØRDE
909 49 316
gry.setre@gmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag
Fabrikkveien 13
6415 MOLDE
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag
v/Frode Strømman
Njardarvollen 9
7032 TRONDHEIM
73 93 56 22 / 90 16 14 53
frostroe@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag
v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag
Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms fylkeslag
v/Anne Marie Bakken
Dalnes
9475 BORKENES
Mob 916 98 512
amsbakken@gmail.com

NFU Finnmark fylkeslag
v/Sigrid Sandbu
Mostadfeltet
9925 SVANVIK
41 52 65 09
sigrid-su@hotmail.com

Pascal Rockers på Notodden Bluesfestival

Pascal Rockers var en av mange musikkgrupper som opptrådte på Notodden Bluesfestival i sommer. Grappa ble startet for halvannet år siden og har oppnådd mye på kort tid. De seks musikerne hadde tre spillejobber – med stor suksess – på Notodden Bluesfestival i år. De er allerede godt integrert i Norsk Blues-union og det norske bluesmiljøet – spesielt i Østkanten Bluesklubb i Oslo.

Fra venstre; Chris Aleksander Henriksen, musikalsk leder Ola Skaare, Lars Henrik Hovden, Steinar Wangen, Sebastian Pau, Sine Heumrønningen og Runar M. Hofm ? (Foto: Pascal Norge)

ADVOKATFIRMAET

HESTENES OG DRAMER Son AS

www.hestenesdramer.no

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:

- omsorgstjenester (praktisk bistand, BPA, støttekontakt, omsorgslønn, avlastning, "tvangsflytting")
- helsetjenester
- trygdeytelser (grunnstønning, hjelpestønning, uførepensjon, stønning til bil)
- barnehage og skole (spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning)
- vergemål, arv og testament, erstatning, arbeid og dagtilbud

Vi tar oppdrag over hele landet. Ta gjerne kontakt! Ingen kostnader før vi eventuelt har avtalt oppdrag.

Advokat Kristin Kramås

kristin.kramaas@hestenesdramer.no
tlf: 481 65 111

Advokat Petter Kramås

petter.kramaas@hestenesdramer.no
tlf: 901 37 450

